

STUDII

TRADIȚIILE ISTORICE PROGRESISTE — TEZAUUR DE IDEI ȘI ÎNVĂȚĂMINTE ÎN LUPTA REVOLUȚIONARĂ A P.C.R.

de
ION CICALĂ

Istoria glorioasă a Partidului Comunist Român, indisolubil legată de înfăptuirile de astăzi a celor mai fierbînți năzuințe de progres social, libertate și independență națională, făurite de înaintași, de-a lungul secolelor, a confirmat pe deplin un adevăr istoric de necontestat, acela că partidul comunist este continuatorul celor mai bune tradiții de luptă ale poporului român.

Rezultat al maturizării, timp de o jumătate de veac a proletariatului, a mișcării muncitorești și democratice din România, a clarificării politice și ideologice în interiorul forțelor de clasă proletare, și al confruntării sociale și politice cu alte clase, în primul rînd cu burghezia, Partidul Comunist Român a continuat și ridicat pe o treaptă superioară lupta tuturor acestor factori de progres din societatea românească modernă, dovedindu-se un demn urmaș. Profund atașat idealurilor de progres și libertate, pentru care au luptat secole de-a rîndul generații și generații de înaintași, în cele mai grele momente ale epocii contemporane, cînd cuceririle înaintașilor erau amenințate de forțele reacțiunii, Partidul Comunist Român a stat neclintit de veghe apărării intereselor fundamentale, sociale și naționale, ale poporului, ale țării.

Clasele dominante, care văzuseră în linăru! partid comunist un dușman de temut, au dezlănțuit teroarea împotriva lui, iar în 1924 au decretat desființarea lui, ca și cum o asemenea măsură putea suprima legile evoluției istorice, care au dus la crearea lui și l-au investit cu rolul de hegemon în transformarea revoluționară a societății românești.

Sintetizînd acest adevăr istoric, în răspunsul dat unor ziariști străini, care au întregat de ce acordă statul și partidul nostru o așa de mare atenție tradițiilor luptei patriotice și revoluționare, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a spus: „*Partidul Co-*

munist nu a apărut întimplător în România. El este rezultatul unui întreg proces de dezvoltare economică-socială, care a dus la maturizarea clasei muncitoare, a luptei revoluționare și la formarea Partidului Comunist Român. Oare cum ar fi posibil ca un partid care își propune să conducă poporul pe calea făuririi unei orînduiri mai drepte, a orînduirii socialiste, să nu cunoască trecutul de luptă? Îmi închipui că un asemenea partid ar fi sărac, ar fi lipsit de vlagă și fără nici o îndoială că nu s-ar bucura nici de sprijinul, nici de încrederea poporului”¹.

În această dublă ipostază, rezultat al dezvoltării istorice însăși și continuator pe plan superior al tradițiilor seculare de luptă ale poporului, cit și de purtător conștient al luptei pentru făurirea unei orînduiri noi, superioare, orînduirea socialistă, Partidul Comunist Român era legat indestructibil de soarta poporului, ale cărui interese le reprezenta. El era obligat să cunoască realitățile în care își desfășura activitatea, ori aceste realități aveau un trecut istoric și numai pe baza cunoașterii acestuia se putea acționa asupra prezentului, în vederea făuririi unui viitor mai bun pe seama poporului exploatat și asuprit secole de-a rîndul. În trecutul istoric, cu care poporul nostru se poate mîndri, partidul comunist găsea și un izvor de învățăminte. Spre deosebire de clasele exploatare a căror reprezentanți nu aveau nici un interes să popularizeze nici măcar momentele semnificative din propriul lor trecut, din care eventual masele ar fi putut trage anumite învățăminte, purtătorii de cuvînt ai proletariatului, comuniștii, legînd trecutul cu prezentul, *reactualizînd date și fapte din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat al poporului*, erau interesați să cunoască și să tragă învățăminte din tot ceea ce istoria le pune la îndemînă pentru a lumina calea prezentului și a descifra viitorul.

În trecutul istoric, partidul comunist găsea un izvor nu numai de cunoaștere a existenței poporului român de-a lungul secolelor, dar și despre procesul dezvoltării societății, despre legile obiective ce guverneau această dezvoltare, înțelegînd astfel mai bine cum să acționeze în spiritul cerințelor progresului.

Înfălișînd, pe această bază, în antiteză cu realitățile prezentului și cu poziția claselor dominante, idealurile cele mai înaintate pentru care au militat forțele progresiste ale societății în tot decursul istoriei noastre, Partidul Comunist Român nu uita nici un moment să înfățișeze poporului muncitor perspectiva însuflețitoare a răsturnării de la putere a exploatare, a transformării revoluționare a societății și făuririi unei orînduiri mai bune și mai drepte. Aceste idealuri au însuflețit pe făuritorii partidului comunist, cînd au declarat la Congresul I al partidului că s-au întrunit la București „ferm hotărîți să deschidă proletariatului român drumurile care îl vor duce hotărît la victorie”².

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. I, Editura politică, București, 1968, p. 462—463.

² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, Editura politică, București, 1961, p. 680.

Urmărind cu sfințenie acest țel, în anii cruntei ilegalități, membrii partidului comunist au înfruntat teroarea regimului exploataților, au stat întoldeauna la postul lor de luptă, îndurând nenumărate persecuții și prigoane, dar au apărat cu eroism demnitatea partidului și au ținut treaz spiritul revoluționar, crezul în victoria inevitabilă pentru cauza care luptau.

Această forță și tărie morală a comuniștilor își avea izvorul în educarea lor de către partid în spiritul dragostei și respectului față de munca și lupta înaintașilor. Cele mai nobile țeluri de luptă ale poporului și ale forțelor sociale și politice înaintate, care au jalonat istoria României de-a lungul secolelor, au stat în atenția comuniștilor din primele zile ale activității lor. Acest crez a fost exprimat cu hotărîre la primul Congres al partidului, atunci cînd cei prezenți au declarat că pornesc conștienți la lupta „care va fi grea și plină de sacrificii, dar și plină de speranțe, pentru ca în timpul cel mai apropiat să aducem prin sacrificiul nostru dezrobirea proletariatului”³ — asumîndu-și astfel răspunderea istorică de a continua opera înaintașilor și a ridica societatea românească pe treapta celei mai înalte civilizații, eliberată de exploatarea și asuprirea omului de către om. Numai în felul acesta, prin respectarea legămîntului dat, partidul și-a cîștigat pe drept încrederea și respectul întregului popor.

Adînc ancorat în realitățile țării, care-și aveau la rîndul lor rădăcinile adînci într-un trecut milenar, Partidul Comunist Român, militanții săi de frunte au pus la baza întregii lor activități studiul realităților concrete, analizînd toate evenimentele „prin prisma sarcinilor istorice ale proletariatului”, conștienți fiind cum afirmau ei înșiși, că „din istorie trebuie să tragem învățăminte; nu este permis ca din motive sentimentale să aruncăm asupra ei vâlul uitării”⁴. Sînt afirmațiile unui articol din *Marosvölgyi Munkás* (din 11 septembrie 1921) în legătură cu necesitatea de a studia experiența grevei generale din octombrie 1920, care impunea promovarea unei politici revoluționare consecvente în activitatea organizațiilor de clasă ale proletariatului român. Aceeași idee era susținută într-un articol din *Socialismul* în legătură cu problemele organizatorice care stăteau în fața tînarului partid comunist, în care se afirma: „Numai ținînd seama de condițiile și particularitățile istorice ale țării vom putea determina formele de organizare pentru aici”⁵.

Aplicînd în practică aceste deziderate, atunci cînd au trecut la reorganizarea pe baze noi a vechiului partid socialist din țara noastră, comuniștii au putut privi cu încredere viitorul, încredere legitimă izvorită din conștiința că activitatea lor se baza pe un trecut îndelungat

³ *Ibidem*, p. 723.

⁴ *Documente din istoria partidului comunist și a mișcării muncitorești revoluționare din România (mai 1921—august 1924)*, Editura politică, București, 1970, p. 39.

⁵ *Socialismul*, 1922, nr. 91 (4 ianuarie).

de luptă și pe o bogată experiență revoluționară. Vorbind de acțiunea de reorganizare a secțiunii București a partidului, unul din militanții de frunte ai mișcării comuniste, Lucrețiu Pătrășcanu, scria în 1922: „Continuatori ai vechiului partid socialist, noi, partidul comunist, începem organizarea și lupta cu tot bagajul de experiențe și învățăminte ale unui trecut furtunos”⁶. Este o subliniere clară a legăturii indisolubile dintre trecutul istoric al mișcării muncitorești și socialiste și activitatea tinărului partid comunist.

De altfel, comuniștii au înțeles de la început că partidul n-ar fi existat fără lupta revoluționară de pînă atunci și că experiența luptelor muncitorești din anii 1918—1920, îndeosebi experiența grevei generale din octombrie 1920, „a creat premisele favorabile pentru înființarea partidului comunist” — după cum afirma chiar unul din membrii Biroului Politic, Elek Köblös, într-o retrospectivă a activității partidului din primii ani de existență. „Istoria anilor 1918—1919 — spunea el în continuare — a învățat muncitorimea că numai prin puterea ei proprie poate sili burghezia la concesii. Iar experiența anilor 1920, 1921, 1922 și 1923 a învățat clasa muncitoare că *fără întrebuintarea tuturor forțelor de care dispune, asigurarea instituțională a situației de clasă nu va putea să realizeze nici o cucerire trainică*”⁷. Dînd dovadă de capacitatea de a trage învățăminte atît din trecutul mai îndepărtat, cît și mai apropiat, comuniștii au înțeles că înființarea partidului era o necesitate istorică și o garanție a trăinicieii succeselor în lupta lor revoluționară.

Stegar al maselor pentru dezrobirea lor socială, pentru înlăturarea unei orînduiri nedrepte și asupritoare, Partidul Comunist Român găsea în trecutul istoric un izvor de învățăminte pentru cunoașterea temeinică a realităților pe care era chemat să le schimbe, realități care-și aveau și ele rădăcinile lor istorice. Iată de ce studiul trecutului de luptă al poporului, luptă care caracteriza istoria milenară a poporului român, în vederea unei mai bune înțelegeri a prezentului, și, în același timp, preluarea și dezvoltarea, potrivit momentului și noilor condiții istorice, a trecutului de idei cucerit în această luptă a constituit și constituie și azi pentru Partidul Comunist Român o preocupare permanentă.

Întărind sentimentele de solidaritate cu trecutul, prin propagarea în mase a cunoașterii glorioaselor tradiții revoluționare ce caracterizează acest trecut, comuniștii contribuiau la consolidarea mișcării însăși, la ridicarea nivelului politic al celor chemați să se înroleze în lupta pentru transformarea revoluționară, pentru apărarea intereselor fundamentale, sociale și naționale, ale poporului, ale țării. Este semnificativă în acest sens *Rezoluția Plenarei C.C. al P.C.R. și a Comisiei Centrale de Control din iulie 1925*, care a subliniat importanța studierii unor momente din trecutul istoric de luptă al poporului, arătînd de exemplu, că la îndeplinirea sarcinii deosebit de actuale și stringente

⁶ Documente din istoria partidului comunist..., p. 140—141.

⁷ Ibidem, p. 456.

pentru tinărul partid comunist, aceea a educației revoluționare a membrilor săi, „...va contribui studiarea din punctul nostru de vedere a mișcării revoluționare din România (Horea, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, etc.)”⁸. Receptarea largă a tradițiilor glorioase înscrise de înaintași pe răbojul istoriei și atitudinea de hotărâtă apreciere a acestor tradiții *a constituit o trăsătură de bază a activității educative a partidului comunist*.

Acordînd o atenție majoră înarmării membrilor săi și a maselor largi muncitoare cu experiența pe care trecutul istoric o punea în fața acelor care erau chemați să revoluționeze prezentul. Partidul Comunist Român ajuta în același timp masele să înțeleagă mai bine și să-și însușească țelurile politicii sale, căci retrospectiva tradițiilor glorioase nu putea fi decît utilă, în sensul ilustrării continuității și solidarității mișcării comuniste cu aceste tradiții.

Relevarea și popularizarea momentelor celor mai semnificative care jalonează istoria poporului nostru se însciau — în cadrul bogatei și rodnicei activități educative desfășurate de partidul comunist de-a lungul întregii sale existențe — ca o contribuție remarcabilă nu numai la ridicarea nivelului politic al conștiinței de clasă, dar și de ordin mobilizator în luptă. În contextul nou al vieții social-politice, creată prin desăvîrșirea unității naționale de stat, cînd proletariatul și forțele sociale care-l urmau trebuiau să acționeze cu tot mai multă fermitate în lupta pentru eliberarea de sub orice fel de exploatare și asuprire, comuniștii, înarmați cu învățătura marxistă, invocau dintr-o perspectivă calitativ superioară figurile și evenimentele istorice proeminente, conferindu-le adevăratele lor dimensiuni. Semnificația invocării faptelor și evenimentelor revoluționare din trecutul istoric, ca și a personalităților care au ilustrat acest trecut, era dată de perspectiva înșufleitoare, garantată de partidul revoluționar al clasei noastre muncitoare, a răsturnării de la putere a exploataților, a transformării revoluționare a societății și făuririi unei vieți mai bune și mai fericite pentru cei ce muncesc.

Analizînd situația și rolul partidului clasei muncitoare în societatea românească a vremii, *Socialismul* scria: „Istoria, care calcă netulburată peste voința de pitici a guvernanților, a încredințat partidului comunist glorioasa misiune de a conduce muncitorimea la izbîndă în lupta pentru scuturarea jugului capitalist. Pe căile spinoase, dar pline de frumusețe, ale luptei de clasă, cu jertfa celor mai buni copii ai lui, partidul comunist nu cunoaște șovăirea și osteneala. Sub cutele steagului său se înșiruie tot mai des și mai des elementele conștiente și active ale clasei muncitoare, însuflețite de convingerea nestrămutată în biruința comunismului”⁹.

⁸ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lingă C.C. al P.C.R. [A.I.S.I.S.P.], cota Ab IX—14, Inv. nr. 162.

⁹ *Socialismul*, 1924, nr. 23 (6 febr.).

Acest sentiment de optimism și încredere în cauza și viitorul proletariatului, al cărui izvor se găsea în cunoașterea și prețuirea de către comuniști a istoriei și legilor dezvoltării ei, era insuflat și tineretului comunist, chemat să ducă mai departe făclia revoluționară a celor ce cădeau pe cîmpul de bătălie împotriva reacțiunii, pentru civilizație și progres. Astfel, în apelul „*Către tineretul muncitor din România*”, comuniștii închiși la Jilava subliniau că jertfele celor căzuți în lupta cu dușmanul de clasă nu făceau decît să oțelească spiritul de luptă al celor care-i urmau: „Avem dar înaintea noastră pilda eroică a tineretului din alte țări, a tineretului socialist din Rusia, a tineretului socialist din trecutul mișcării noastre însăși. Și pildele tovarășilor noștri de aiurea, pildele din trecutul mișcării noastre ne-au întărit nu numai pe noi, cei deja căzuți în ghiarele terorii albe, am avut mulțumirea dispusă să vedem că aceste pilde au rămas lumina conducătoare și pentru voi, tovarăși din Tineretul Socialist și v-au încurajat și susținut în lupta aprigă și singeroasă cu burghezia”¹⁰.

Cu ocazia comemorării a patru ani de la măcelul din 13 decembrie 1918, *Socialismul* aprecia că tercarea guvernanților nu va fi în stare niciodată să îngenuncheze proletariatul român și mișcarea sa revoluționară, căci „pentru a distruge mișcarea muncitorească ar trebui distrusă clasa muncitoare însăși, fără de munca căreia însă „burghezia nu poate trăi”. Ridicîndu-și glasul de protest împotriva politicii oprimate a guvernanților, gazeta exprima încrederea proletariatului român în viitorul de aur al comunismului: „Scrișnind din dinți și ascunzîndu-și pumnii strînși, muncitorul se gîndește la eroii și martirii căzuți acum patru ani. El știe că dinșii n-au căzut zadarnic, el știe că o lume nouă se cucerește cu sacrificii, el știe că cu cît suișul e mai greu, cu atît mai frumoasă e priveliștea din vîrfurile muntelui. Și, plecîndu-și frunțile și genunchii pe marginea celor 102 morminte mereu proaspete, muncitorii știu că răzbunarea celor căzuți va veni: răzbunarea va fi biruința proletariatului, va fi realizarea idealului proletar, va fi înfăptuirea comunismului”¹¹. Această încredere le-o dădea cunoașterea legilor implacabile ale istoriei, cunoaștere la care contribuia din plin studiul trecutului de luptă al poporului.

Conferința generală a tineretului muncitor, ținută la București în zilele de 19—20 martie 1922, salutînd memoria martirilor proletariatului român căzuți în „lupta pentru dezrobire”, exprima, totodată, convingerea că e necesar ca în practica revoluționară să fie urmat exemplul luminos al înaintașilor și a înfăptui ceea ce aceștia nu reușiseră, subliniind că „idealul pe care l-au apărât prin jertfa lor măreață, este viu în sufletele tinerilor proletari, care nu se vor da înapoi de la nici un sacrificiu pentru înfăptuirea lui”¹².

¹⁰ *Tineretul Socialist*, 1922, nr. 24 (6 ian.).

¹¹ *Documente din istoria partidului comunist...*, p. 386—387.

¹² *Tineretul Socialist*, 1922, nr. 34 (25 martie).

Întărirea sentimentului de solidaritate cu trecutul, prin propagarea în mase a glorioaselor tradiții revoluționare ce caracterizau acest trecut, își are pentru Partidul Comunist Român explicația nu numai în atașamentul său pentru ideile și faptele înaintașilor, a căror continuator se considera pe drept cuvânt, dar este, totodată, o dovadă a maturității sale politice, de înțelegere a evoluției istorice a țării noastre, a cărei caracteristică de bază era nedesăvârșirea revoluției burghezo-democratice. Obiectivele acesteia, care au stat în fața revoluționarilor români încă de la mijlocul secolului al XIX-lea, își mai păstrau valabilitatea și actualitatea, în bună parte, și în secolul al XX-lea după înființarea P.C.R.

Conștienți de rolul istoric al proletariatului în societatea românească a vremii, comuniștii au desfășurat cu perseverență o activitate de demascare a rolului reacționar al burgheziei, al guvernanților români în general în frunte cu monarhia. Încă în ianuarie 1922, Gh. Tănase a prezentat în parlament o declarație a deputaților socialiști de neîncredere în guvern, atitudine ce avea la bază o temeinică analiză a evoluției vieții politice românești, care, după cum spunea declarația era „bogată în fapte reacționare”, chiar mărginindu-se a enumera momente ca 1907, 13 iunie 1916, 13 decembrie 1918, octombrie 1920, ca și măsurile represive luate de guvernanți împotriva participanților la Congresul I al P.C.R. Pornind de la analiza atitudinii claselor dominante în acele momente istorice și apreciind că și guvernul de atunci, continua a deține închiși pe muncitori și a-i judeca la Consiliul de război“, fapt care demonstra că „nu face decât să continue tradiția tuturor guvernelor burgheze, adică nesocotind toate legile și Constituția burgheză — de ele făcute — față de clasele producătoare ale țării...”, deputații socialiști declarau: „Ni se cere un vot de încredere sau de blam la adresa guvernului. Din experiența politică a mișcării socialiste internaționale rezemală pe principiile nestrămutate și nediscutabile ale marxismului științific, n-am avut încredere în guvernele burgheze trecute, cum nu avem încredere în niciun guvern burghez. Încrederea noastră merge la un singur guvern: la guvernul izvorât din conștiința maselor muncitoare socialiste, la guvernul republicii socialiste”¹³. Procesul cunoașterii trecutului istoric, cu toate învățămintele sale, avea astfel drept scop generalizarea lui teoretică și aplicarea acestei generalizări în activitatea practică revoluționară.

Din analiza evoluției istorice a societății românești, comuniștii au fost cei care au tras concluzia științifică ce se impunea și anume, că proletariatul, în frunte cu partidul său revoluționar, era chemat să desăvârșească și să ducă mai departe glorioasele tradiții de luptă ale înaintașilor pentru progresul material și spiritual al societății românești, să desăvârșească revoluția burghezo-democratică și să treacă la revoluția socialistă. Încă la Congresul al II-lea al P.C.R., din 3—4 oc-

¹³ *Documente din istoria partidului comunist...*, p. 120.

tombrie 1922, de la Ploiești, combătînd politica de subordonare economică și politică a țării față de marile puteri imperialiste, se sublinia: „...burghezia devine trădătoare chiar a rolului ei istoric de creatoare a statelor naționale independente, devine incapabilă a păstra neatîrnarea întregului popor. Numai proletariatul, moștenitor al sarcinilor istorice ale burgheziei și continuator al transformărilor sociale va putea... prin înfăptuirea revoluției sociale (socialiste — subl. ns.), să elibereze popoarele mici de sub orice asuprire”¹⁴. Pentru partidul comunist din țara noastră se pune astfel nu numai problema valorificării întregii experiențe acumulate de popor, de proletariat și mișcarea muncitorească și democratică din România, dar și de a reprezenta în societatea românească nucleul în jurul căruia să se polarizeze toate forțele progresiste democratice, inclusiv păturile micii burghezii, intelectualitatea progresistă, păturile muncitoare de la orașe și sate.

Cultivînd tradițiile istorice, partidul comunist educa pe membrii săi să aibă dragoste și încredere în popor, le dezvoltă conștiința responsabilității în fața poporului, trăsătură primordială care a călăuzit întreaga acțiune istorică a comuniștilor. Permanent, în cele mai grele momente, politica Partidului Comunist Român a exprimat devotamentul neclintit al comuniștilor pentru cauza poporului, înaltul lor patriotism. Aceste trăsături s-au constituit printr-un proces educativ, în care un rol de importanță deosebită l-a avut conștiința unui trecut istoric glorios, exemplu și îndemn hotărîtor în activitatea partidului.

Pentru tînărul partid comunist, care și-a început activitatea în condiții deosebit de grele, de teroare și persecuții, cu arestarea majorității cadrelor de conducere, se pune cu mai multă acuitate de cît oriunde formarea de noi cadre revoluționare. Îndreptîndu-și atenția spre tineretul muncitor, Partidul Comunist Român s-a străduit să-i insuflă un spirit combativ, dublat de un înalt nivel ideologic și politic, pentru a-l face capabil să se orienteze în mersul evenimentelor și să aplice creator teoria revoluționară la condițiile concrete ale țării noastre. Înarmați cu învățătura marxistă, comuniștii au putut sesiza în întreaga sa amploare, influența pe care trecutul glorios de luptă al poporului o avea în procesul de ridicare spirituală a maselor, dar și de formare a cadrelor de luptători din rîndurile tineretului. Tradițiile istorice au constituit unul din factorii primordiali de educație revoluționar-patriotică, mai ales a generațiilor tinere, chemate să preia ștafeta înaintașilor sau a militanților căzuți sub ascuțișul terorii guvernărilor.

În ajunul Conferinței generale pe țară a tineretului socialist, din martie 1922, redacția gazetei *Tineretul Socialist*, consacînd numărul acestui eveniment, reamîntea tinerilor glorioasele zile ale Comunei din Paris, a cărei amintire se serba în acele zile, aprecia că la începutul noului drum pe care se avîntau tinerii muncitori, trebuiau să fie conduși „de spiritul de jertfă al celor dintîi martiri ai cauzei proletare”, să

¹⁴ *Ibidem*, p. 330

fie „călăușiți de pildele tuturor celor ce în șirul veacurilor au știut să lupte și să se jertfească pentru credințele și idealurile lor”. Concluzia pe care o desprindea din această rememorare era aceea că, una din sarcinile importante pe care avea să o traseze Conferința tineretului, era aceea a studierii trecutului istoric, pe a cărui experiență urma să-și traseze sarcinile de viitor: „Trecutul să ne dea învățăminte: din experiențele mișcării tineretului să scoatem îndrumări sănătoase pentru viitor”¹⁵.

Privind în mod dialectic legătura dintre trecut, prezent și viitor în sensul înglobării organice a trecutului în activitatea revoluționară, cei mai înaintați fii ai clasei muncitoare găseau în acest trecut justificarea istorică a unor activități prezente, care vizau și un alt viitor. În articolul privind importanța și necesitatea istorică ce a determinat crearea unui partid comunist în România, intitulat „Este necesar partidul comunist?”, se fac referiri la experiența Comunei din Paris, subliniindu-se concluzia: „Dacă clasa muncitoare ar fi avut în timpul Comunei din Paris (1871) un partid comunist disciplinat chiar unic, prima răscoală eroică a proletariatului francez ar fi reușit mult mai puternic și multe greșeli și slăbiciuni ar fi putut fi evitate. Luptele de care e amenințat acum proletariatul, în altă situație istorică, vor fi mult mai hotărâtoare decât în 1871”¹⁶. Văzînd astfel în prezent o negare dialectică a trecutului, în sensul înglobării în lupta proletariatului a întregii experiențe din trecut, dar ținînd cont de noile condiții istorice, comuniștii români au putut porni de la începutul drumului lor cu încredere în viitorul luminos pe care îl deschidea partidul comunist.

Realismul orientării politice a partidului comunist, dublat de spiritul umanitar și patriotic, insuflat membrilor săi prin propagarea tradițiilor de luptă ale înaintașilor, au contribuit la așezarea pe baze mereu mai solide a activității revoluționare a Partidului Comunist Român. Cunoașterea și prețuirea unor evenimente și personalități din istoria țării, constituiau nu numai un izvor de învățăminte, dar și un îndemn pentru comuniști de a face totul pentru a duce mai departe făclia civilizației materiale și spirituale pe străvechile meleaguri ale patriei.

Retrospectiva tradițiilor glorioase în desfășurarea lor istorică nu putea fi decît utilă în sensul ilustrării solidarității luptei mișcării comuniste cu aceste tradiții. Îndemnînd tineretul muncitor la organizare și luptă revoluționară, apelul lansat de tinerii comuniști închiși la Jilava se încheia sublinierea importanței mobilizatoare a tradițiilor de luptă ale tineretului socialist: „Voi, care ați fost atît de generoși la sacrificii în toate manifestările socialiste din România, voi, care ați dat jertfe la 13 iunie 1916 la Galați și ați căzut la 13 decembrie 1918 în Piața Teatrului, care ați luptat și suferit atît de la greva generală și

¹⁵ *Tineretul Socialist*, 1922, nr. 34 (18 martie)

¹⁶ *Lupta Socialistă*, 1922, nr. 90 (16 apr.)

pînă azi . . . voi aveți datoria să țineți înainte piept furiei capitaliste și uneltirilor netrebne și, făcînd front unic, să luptați pentru realizarea idealului nostru de clasă¹⁷. Retrospectiva istorică, cu multiplele și incostabilele fapte de eroism, cu experiența acumulată de mișcarea socialistă în lupta împotriva exploatării și asupririi, de la începuturile sale și pînă în 1921, au devenit în activitatea Partidului Comunist Român un mijloc de educație revoluționară a celor chemați să ducă mai departe și să ridice pe o treaptă superioară tradițiile glorioase ale înaintașilor, idealurilor lor de libertate și progres.

Continuînd vechea activitate de educație socialistă și patriotică, de pe poziții noi, superioare, pe care se situa mișcarea revoluționară din țara noastră după crearea partidului comunist, o vastă rețea de cercuri și școli muncitorești au stat la baza educației revoluționare a maselor. Aceste cercuri de studii, devenite adevărate universități populare, au fost adevărate focare de răspîndire a cunoștințelor de istorie, de promovare a experienței trecutului istoric pus în slujba transformărilor revoluționare a prezentului și de edificare a unei culturi proletare. Nu a existat centru muncitoresc în care să nu funcționeze asemenea cercuri de studii, dar, bineînțeles, cele mai multe erau în București, avînd în frunte Universitatea Populară. În cadrul cercurilor de științe sociale erau studiate discipline ca: istoria omenirii, materialismul istoric, etnografia, ordinea socială, Marx și capitalismul, ș.a.¹⁸. În programul pe anul 1926 al uneia din secțiile Universității Populare bucureștene figura o temă cu titlul semnificativ: *Tradiții revoluționare*¹⁹.

La rîndul său, în Iași, vechi centru al activității socialiste, au continuat să funcționeze mai multe cercuri culturale muncitorești. La *Scoala socialistă*, înființată aici în martie 1921, a cărei activitate a fost continuată, începînd din 1925, de către *Scoala sindicală*, de-a lungul anilor au susținut prelegeri numeroși fruntași ai mișcării muncitorești, între care și istoricul Petre Constantinescu-Iași²⁰. Și tot de aici porneau acțiunile de coordonare a activității cultural-educative muncitorești în alte centre din Moldova: Pașcani, Botoșani, Bacău, Tg. Frumos, Vaslui, Bîrlad, Focșani. Orașul Galați, puternic centru al mișcării muncitorești, cu frumoase tradiții revoluționare, își avea o Universitate populară, care coordona numeroase cercuri de educație revoluționară, între care și *Asociația cultural-sportivă „Cuza-Vodă”* — denumire semnificativă din punct de vedere al continuității trecutului progresist al acestui oraș în istoria țării²¹. Încă din 1920 și la Ploiești și-a început activitatea o universitate populară, care organiza cicluri de conferințe și școli poli-

¹⁷ *Tineretul Socialist*, 1922, nr. 24 (6 ian.)

¹⁸ P. Lucaciu, V. Pincă, M. Neagu, *Capitalul lui Marx în România*, Editura politică, București, 1968, p. 33

¹⁹ *Ibidem*, p. 177.

²⁰ *Analele de istorie*, 1971, nr. 3, p. 229

²¹ P. Lucaciu, V. Pincă, M. Neagu, *op. cit.*, p. 178–179

tice în toate centrele petrolifere din Valea Prahovei²². În Banat activitatea cultural-educativă muncitorească era condusă de o altă Universitate populară, care funcționa la Timișoara. În programul de învățămînt al acestei universități figurau teme ca: istoria omenirii, materialismul istoric, principii religioase, ordinea socială, Marx și capitalismul, ca și numeroase conferințe săptămînale cu caracter educativ²³. Și în Cluj s-a desfășurat o susținută activitate educativă revoluționară sub egida *Ajutorului muncitoresc român*, avînd drept animator pe comunistul Dan Ștefan. Din toamna anului 1929 au mai luat ființă două cercuri culturale și de studii sociale, unul în limba română și altul în limba maghiară, care au desfășurat o importantă activitate de educație revoluționară, muncitorească.

Acestui țel îi era de altfel subordonată activitatea tuturor cercurilor muncitorești. Subliniind faptul că proletariatul în societatea capitalistă era avizat la propriile sale forțe pentru a-și forma o cultură de clasă, care includea neapărat însușirea experienței istorice a înaintașilor, un articol scris de M. Ciobanu și intitulat *Școala în societatea capitalistă*²⁴, se întreba în astfel de condiții „Ce trebuie să facă fiecare muncitor?”. Răspunsul era: „Cunoștințele necesare meseriei le poate lua din ceea ce găsește în societatea capitalistă. Ceea ce se referă însă la cunoașterea legilor sociale, a situației sale de clasă, a întregului aparat exploatator burghez — cu un cuvînt cunoștințele generale necesare în lupta muncitorimii — fiecare trebuie să le caute în cultura sa de clasă... care are o bază de neclintit în Marx și Lenin — genii ale muncitorimii atît în teorie cît și în acțiune, și-n toate cărțile în care s-au strîns învățămintele revoluțiilor proletare din aproape întreaga Europă²⁵. Ori acestea nu se puteau obține în școala burgheză, astfel că proletariatul era avizat la propriile sale forțe. Deși exploatat și asuprit, împiedicat în manifestarea plenară a capacităților sale creatoare și în domeniul spiritualității, proletariatul român, avînd în frunte partidul comunist, a reușit să înfrîngă condițiile vitrege ale societății capitaliste și să-și aducă aportul său, pe linia preconizată de cei mai iluștri înaintași, la îmbogățirea patrimoniului spiritual al țării și poporului român.

Plină de conținut și semnificații în această direcție este, pe lângă activitatea cercurilor de studii muncitorești, și contribuția adusă prin activitatea editorială a partidului comunist. Presa comunistă și democratică îndrumată de partid, broșurile și manifestele ocazionale, au adus o contribuție meritorie la cunoașterea trecutului de luptă al poporului de pe pozițiile înaintate marxist-leniniste ale clasei noastre muncitoare. Călăuzindu-se neconținut după indicațiile ideologiei proletare în ceea ce privește rolul presei muncitorești revoluționare în educația

²² *Ibidem*, p. 180

²³ *Ibidem*

²⁴ *Ibidem*, p. 181

²⁵ *Cultura Proletară*, 1926, nr. 2

maselor, Partidul Comunist Român a acordat o atenție permanentă problemei editării și difuzării a numeroase periodice, centrale și locale, broșuri și cărți de literatură socialistă, menite să educe masele în spiritul luptei de clasă, pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate, de libertate, socială și națională, idealuri spre care au năzuit veacuri de-a rindul masele populare, ca și personalitățile istorice care au exprimat interesele acestora. În cadrul tematicii publicațiilor Partidul Comunist Român sau ale organizațiilor de masă de sub conducerea și îndrumarea sa, un loc important îl ocupau materialele cu caracter comemorativ, de aniversare a diferitelor evenimente eroice din trecutul de luptă al mișcării muncitorești din România sau pe plan internațional, cât și a evenimentelor, faptelor și personalităților care au ilustrat istoria milenară a poporului român.

Descifrînd sensul numeroaselor materiale care abordau asemenea teme, se poate lesne desprinde caracterul lor educativ, patriotic de înarmare a celor mai largi pături muncitoare de la orașe și sate cu experiența istorică și, pe această bază, lărgirea orizontului lor de acțiune în practica revoluționară a confruntărilor de clasă dintre proletariat și clasele dominante. Din materialele prezentate se desprindeau și erau subliniate sarcinile care reveneau, pe linia continuității istorice, Partidului Comunist în calitate de purtător de cuvînt al proletariatului revoluționar.

Experiența istorică demonstra că exercitarea unor drepturi pentru care au luptat generații și generații de înaintași, folosirea libertăților cucerite și înscrise chiar și în Constituție, depindeau într-o măsură hotărîtoare de lupta maselor populare, sub conducerea forței revoluționare în frunte cu Partidul Comunist, cel mai fidel și consecvent apărător al intereselor fundamentale ale poporului, ale țării. Încă din zilele de efervescentă revoluționară ale transformării partidului socialist în partid comunist, în mișcarea votată, de exemplu, în adunarea de la 1 Mai 1921, cei peste 2.000 de muncitori participanți din Brașov, declarînd că vor „lupta pe toate căile posibile pentru reîntronizarea legalității”, protestau în același timp, „contra răpirii libertăților de întrunire, de asociere și de presă garantate de Constituția țării, de hotărîrile de la Alba Iulia și de contractul de pace” și considerau drept „un abuz de putere scoaterea clasei muncitoare de sub scutul legilor și întemnițarea conducătorilor ei”²⁶. Muncitorimea conștientă de drepturile ei va vedea în tînărul partid comunist continuatorul și apărătorul consecvent al libertăților și drepturile cucerite de înaintași pe seama poporului muncitor. La rîndul său partidul comunist, prin activitatea sa educativă desfășurată, făcea masele să înțeleagă că exercitarea drepturilor și libertăților cucerite și înscrise în constituție, depindea în mare măsură de hotărîrea și lupta lor.

²⁶ *Dreptatea* (Brașov), 1921, nr. 2 (8 mai)

Plămădit în focul bătăliilor de clasă din anii 1918—1920, în decursul cărora au fost înscrise pagini glorioase, a fost înfruntat cu curaj aparatul represiv al autorităților de stat, cum a fost la 13 decembrie 1918, Partidul Comunist Român a acordat acestor evenimente o atenție deosebită în activitatea sa educativă. An de an ziua de 13 decembrie a fost o zi de mobilizare a maselor la lupta revoluționară hotărâtă. Manifestul *Către muncitori și țărani săraci, soldați și marinari*, închinat zilei de 13 decembrie, pornind de la constatarea că masele muncitoare din țara noastră erau în plin avânt al luptei împotriva guvernanților, care voiau să iasă din criză pe spinarea poporului, subliniază faptul că masele muncitoare vor ști să se folosească de experiența luptelor revoluționare precedente: „Muncitorii și țăranii săraci din România pornesc din nou la luptă. Experiența pe care au căpătat-o în luptele, înfringerile și victoriile trecute... îi ajută de a se clarifica în drumul ce au de urmat. Țărănimea de mult nu-și mai pune nădejdea în averescani sau în național-țărăniști; singura nădejde și-a pus de acum în luptele lor unite cu muncitorii de la orașe. Sub conducerea Partidului Comunist mișcările muncitorești și țărănești nu vor mai fi înfrinte, ei vor răzbuna singele vărsat pe trotorele Capitalei, în satele vechiului regat în 1907, ieșind din criza de astăzi prin răsturnarea revoluționară a burgheziei”²⁷.

Rememorarea singeroaselor evenimente din 13 decembrie constituia un prilej de demascare a politicii antipopulare a guvernanților români, dar și un izvor de forță pentru partid, pentru masele muncitoare în general. Demonstrind prin fapte că în perioada care s-a scurs de la evenimentele din 13 decembrie 1918, numărul „martirilor clasei muncitoare”, a fruntașilor „luptei revoluționare căzuți pe cimpul de bătaie al luptei de clasă”, a crescut, *Scînteia* ilegală sublinia „... Cu toate acestea lupta muncitorească nu face decît să se întărească”, iar datoria comuniștilor era de a face ca „în ziua de 13 decembrie să răsune și mai puternic hotărîrea de care sîntem pătrunși, pentru a urma calea indicată de martirii noștri, căzuți pe frontul luptei revoluționare”²⁸. Iată de ce, an de an ziua de 13 decembrie a rămas ziua de luptă contra teroarei²⁹, iar caracterul lor mobilizator a jucat un rol important în activitatea partidului pentru unitatea clasei muncitoare, împotriva asupririi și teroarei, a politicii antipopulare și antinaționale a claselor dominante.

Din jertfele presărate pe drumul luptei sale revoluționare, Partidul Comunist Român renăștea astfel tot mai puternic, mai viguros și mai combativ, ca un stejar după furtună. Aruncînd o privire retrospectivă pe o perioadă de zece ani, care se scursese de la Congresul din mai 1921 cînd „a luat naștere partidul unitar al proletariatului din toate ținuturile »României Mari«: Partidul Comunist din România” — *Lupta de clasă scria*: „Făcînd bilanțul a zece ani de luptă, partidul nu poate

²⁷ Arh. I.S.I.S.P., *cola* A XV—29b 1931, Inv. nr. 353

²⁸ *Scînteia*, 1932, nr. 11 (decembrie)

²⁹ *Steagul Roșu*, 1936, nr. 7 (13 dec.)

uita jertfele căzute pe frontul de clasă și pios își aduce aminte de toți martirii asasinați de burghezia singeroasă... cit și de întemnițării cauzei noastre din cazematele Jilavelor și Doftanelor reacțiunii. Uitându-ne înapoi, la calea străbătută și rezultatele luptei noastre de 10 ani, privim cu credință în viitor”³⁰.

Necesitatea legării tot mai accentuate de masele muncitoare, de înțelegerea profundă a aspirațiilor și dezideratelor lor, de antrenare a acestora la acțiuni concrete de luptă, impunea pentru activitatea educativă a partidului receptarea largă a tradițiilor glorioase ale înaintașilor și o atitudine de hotărîtă apreciere a lor. Numai astfel evocările de acest fel erau folositoare difuzării și asimilării de către mase a țelurilor politicii partidului. Evocarea unor evenimente și momente semnificative din trecutul istoric ilustra strînsa legătură ce exista între lupta partidului și aceste tradiții. Ani ca: 1437, 1514, 1784, 1821, 1848, 1859, 1877, 1907, 1918, 1921, iar mai apoi și 1933, departe de a fi pentru comuniști simple date istorice, au devenit adevărați pivoți care jalonau istoria zbuciumată a poporului român în lupta sa seculară pentru progres și civilizație, pentru libertate socială și neatințare națională. Desprinzînd astfel adevărata semnificație a celor mai importante evenimente din istoria glorioasă a poporului român și filiația care exista între acestea și politica partidului comunist, cel mai fidel continuator al acestor tradiții nobile, comuniștii ajungeau la convingerea fermă că „...lupta este o necesitate istorică, pe care proletariatul nu o poate evita, dacă nu cumva își dorește propria-i pieire, dacă nu cumva vrea să fie îngropat sub dărîmăturile capitalismului”³¹. Tradițiile istorice revoluționare, care justificau legitimarea unor interese majore ale maselor, adevăratul făuritor al istoriei, slujeau în același timp ca armă în bătălia pentru emanciparea social-politică a acestora și asigurarea progresului societății românești.

Cunoscînd istoria glorioasă a poporului, luptele și sacrificiile înaintașilor, comuniștii învățau să înțeleagă și făceau și pe alții să înțeleagă mai bine necesitățile prezentului, să facă totul pentru a transpune în viață cele mai îndrăznețe visuri făurite de înaintași. „A înțelege trecutul — se afirma într-un material de partid —, înseamnă a înțelege prezentul, înseamnă a ne da seama ce trebuie făcut azi și pentru viitor”³². Conștienți astfel de importanța studiului istoriei, comuniștii au manifestat și o receptivitate deosebită față de învățămintele acesteia, descifrînd adevăratul sens al necesităților istorice obiective și desprinzînd, pe această bază, marile sarcini care reveneau Partidului Comunist Român în calitate de purtător de cuvînt al celei mai revoluționare clase a societății.

³⁰ *Lupta de clasă*, 1931, nr. 2 (21 aug.)

³¹ *Documente din istoria partidului comunist...*, p. 37

³² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, anul 1927, unitatea de păstrare nr. 23

Situându-se pe poziții principiale, consecvent marxiste, Partidul Comunist Român a dat dovadă în tot decursul activității sale că iubește istoria țării și poporului român, pentru că el însuși întrunea în rindurile sale pe cei mai buni fii ai acestui popor și pentru că istoria poporului nostru este istoria unor lupte seculare pentru dreptate socială și libertate națională, a marilor bătălii revoluționare ale clasei muncitoare și țărănimii. Este astfel explicabilă rezonanța și semnificația deosebită pe care a avut-o și o mai are și astăzi în activitatea Partidului Comunist Român trecutul glorios de luptă al poporului. Din tot ceea ce au făcut înaintașii sau au încercat să facă, partidul comunist, membrii săi trăgeau învățămintele necesare pentru propria lor luptă.

Pentru a aduce soluții care să fie adecvate condițiilor țării noastre, Partidul Comunist Român a înțeles că trebuie să fie atașat profund la prezentul, dar și la trecutul său, la aspirațiile de progres, de democrație și de libertate ale poporului român. Reflectînd spiritul patriotic, dragostea sinceră față de popor și țară a comuniștilor, un manifest al partidului afirma: „Noi comuniștii, care iubim fierbinte poporul nostru, pentru a cărui pîine, pentru a cărui libertate, pentru a cărui cultură luptăm fără preget și pentru care știm să dăm jertfele cele mai grele, știm să înfruntăm temnița, știm să cădem sub gloanțele stăpînirii... Noi comuniștii știm să stăm în fruntea mișcării pentru apărarea neatîrnării poporului nostru”³³. Istoria glorioasă a partidului nostru confirmă cu prisosință aceste afirmații.

Înflăcărați de un spirit patriotic adevărat, comuniștii au înfruntat cu curaj revoluționar teroarea, reușind, așa cum preciza un manifest, să țină sus „steagul luptei pentru pămînt, pîine, muncă și pace, pentru că au avut bărbăția de a arăta lumii întregi, spre gloria poporului român dreptatea lui Murășanu, care cu încredere i-a atribuit deviza mindră: „Viața în libertate ori moartea!”³⁴. Dezvoltarea sentimentului de mîndrie și respect față de trecutul de luptă al poporului, al clasei muncitoare, avea drept scop formarea în rindurile comuniștilor, a maselor de oameni ai muncii, a unor convingeri și dorințe ferme de a duce mai departe aceste tradiții.

În cadrul preocupărilor partidului comunist pentru educarea patriotică-partinică, dar și internaționalistă a membrilor săi și a întregii clase muncitoare, au fost popularizate pe cele mai diverse căi nu numai tradițiile propriului nostru popor, ci și ale altor popoare și mai ales cele ale mișcării socialiste internaționale. Cu aceeași constanță au fost popularizate atît operele cît și personalitatea marilor gînditori și revoluționari K. Marx, Fr. Engels și V. I. Lenin, sau momente istorice cum erau: Comuna din Paris, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, Revoluția proletară din Ungaria ș.a. Desigur însă că toate aceste evenimente erau tratate nu numai ca o manifestare a spiritului internaționalist, ci și sub

³³ Arh. I.S.I.S.P., cota A XIX-13.1935, Inv. nr. 802

³⁴ *Ibidem*, cota Ab XX — 5/1936

forma de aplicare la condițiile țării noastre a învățămintelor desprinse, acesta fiind unul din marele merit al Partidului Comunist Român.

Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea lui Karl Marx, pe baza unei hotărâri a C.C. al Partidului Comunist Român de a organiza „o largă acțiune de mase”, Comitetul regional din Ardeal al P.C.R. a trimis tuturor organizațiilor o circulară în care se afirma că acestei campanii trebuie să i se dea „... un caracter politic, în primul rînd pentru a pune în mișcare masele, în al doilea rînd pentru a aborda în fața maselor largi, învățămintele marxismului, ce se referă la situația de astăzi...”³⁵. În acest scop, circulara pornea de la premiza studierii cu prioritate a operelor potrivite momentului și condițiilor istorice: „Înainte de toate este necesar, ca din operele lui Marx să relevăm pe acelea, care sînt în directă legătură cu situația de astăzi, în ce privește România”³⁶. Chiar mai mult, subliniind necesitatea explicării marxiste pentru mase a marilor probleme la ordinea zilei, cum erau criza economică cu urmările sale nefaste, scăderea salariilor, șomajul ș.a., problema războiului, precum și problema țărănească și națională, circulara evidenția necesitatea ca acest prilej să fie folosit, utilizînd toate organizațiile legale și ilegale „în vederea creării de legături cu muncitorii care lucrează în uzine, fabrici și aiurea, pentru consolidarea și lărgirea legăturilor existente”, cerînd, în același timp, membrilor de partid să se străduiască „cu cea mai mare grijă ca această campanie să nu aibă un caracter general, ci ca să fie întotdeauna pusă în legătură cu situația specială și actele [acțiunile] imediate pe care propun să și le realizeze muncitorii din orașul, uzinele, satele și comunele respective”³⁷.

De asemenea, în articolul *40 de ani de la moartea lui Fr. Engels*, *Scînteia* prezenta un document-portret al personalității celui care a adus alături de Marx o contribuție esențială la fundamentarea socialismului științific, ajungînd la concluzia: „El mai trăiește între noi. Și nu [numai] pentru că comunismul științific trăiește în genere în mintea și inima milioanele, dar și pentru că un întreg șir de probleme concrete ale actualității își găsesc deslegarea în lumina celor stabilite de Engels”³⁸. Punînd astfel accentul pe însușirea creatoare a operelor întemeietorilor socialismului științific, Partidul Comunist Român îndemna în același timp pe membrii săi să vadă în viața și opera marilor personalități care au ilustrat mișcarea socialistă internațională un îndreptar în propria lor luptă, un exemplu de dăruire în lupta pentru dezrobirea oamenilor muncii de sub orice fel de exploatare și asuprire.

Este astfel explicabilă și influența pe care personalitatea lui V. I. Lenin, cunoscut militanților socialiști români încă din viață, a avut-o și după moartea sa asupra mișcării comuniste din România. La moartea

³⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., *Iondul nr. 10*, anul 1933, Unitatea de păstrare nr. 212

³⁶ *Ibidem*

³⁷ *Ibidem*

³⁸ *Scînteia*, 1935, nr. 23—24 (20 aug.)

genialului conducător al proletariatului mondial, D. Fabian, membru al C.C. al P.C.R., a publicat articolul *Lenin, expresia epocii revoluției sociale*, în care personalitatea lui Lenin era explicată prin faptul că activitatea sa era legată „de nevoile societății însăși, de tendințele dezvoltării ei, aptitudinile sale geniale au știut să se pună de acord cu cerințele epocii în care a trăit. Istoria și-a ales în Lenin omul prin care ea a vorbit. Viața lui Lenin, opera sa nu devin astfel decît o imagine concentrată în focarul unei lămpi a epocii prin care trecem”³⁹. Este explicabilă atitudinea Partidului Comunist Român, care, în cadrul vastei activități de popularizare a vieții și operelor lui V. I. Lenin, sublinia nu numai necesitatea însușirii ideilor leniniste, dar și caracterul mobilizator al vieții lui Lenin pentru mișcarea revoluționară de pretutindeni. „Amintirea marilor conducători dispăruți — sublinia *Lupta de clasă*, cu prilejul comemorării a zece ani de la moartea lui Lenin, — nu este pentru proletariat o ocazie de a vărsa lacrimi pe mormintele lor. Regretul după adevăratul conducător este pentru proletariat sinonim cu setea de a cunoaște învățăturile și activitatea lui. Este sinonim cu încordarea forțelor sutelor și miilor pentru recompensarea, printr-un efort colosal, a pierderii suferite de mișcarea revoluționară”⁴⁰. În lumina acestei concepții mobilizatoare, Partidul Comunist Român aprecia că: „Ziua comemorării morții lui Lenin este o zi de popularizare largă a învățăturilor lui Lenin, zi de mobilizare a maselor la lupta pe baza indicațiilor teoretice și tactice a[le] lui Lenin, zi de întărire în tot felul a partidelor comuniste ca una din operele concrete, solid întemeiate pe baza învățămintelor lui Lenin”⁴¹. An de an în țara noastră, partidul comunist a organizat sub semnul acestor principii campaniile de mare popularitate a celor „3 L” (Lenin, Liebknecht și Luxemburg), despre care un manifest al P.C.R. afirma: „În luna ianuarie muncitorimea din toată lumea amintește de marii luptători proletari prin întărirea organizațiilor sale de luptă, prin greve și demonstrații de stradă!”⁴².

Pe aceeași linie de manifestare a internaționalismului proletar, dar și de atașament față de experiența revoluționară a mișcării muncitorești internaționale, a fost sărbătorită an de an Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Ziua de 7 noiembrie era o zi de popularizare a ideilor Revoluției din Octombrie, ca și a cuceririlor obținute de proletariatul din U.R.S.S. În manifeste, în paginile presei legale și ilegale a P.C.R., a organizațiilor sindicale și de masă, au apărut în fiecare an numeroase materiale închinat evenimentului de importanță istorică în destinele popoarelor din Rusia. Subliniind că această victorie „nu este sărbătoarea victoriei numai a oamenilor muncii ruși, ci a proletariatului întregii lumi, a tuturor asupriților care cred în revoluție și neagă dreptul

³⁹ *Documente din istoria partidului comunist...*, p. 611

⁴⁰ *Lupta de clasă*, 1934, nr. 1 (ian.)

⁴¹ *Ibidem*

⁴² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 10, anul 1932, Unitatea de păstrare, nr. 574

veșnic la existență al sclaviei și exploatării". Circulara *Către tovarăși* referitoare la sărbătorirea zilei de 7 noiembrie, a Secretariatului P.C.R. din Ardeal, din 1924, scotea în evidență sarcina ca această zi să fie sărbătorită "în calitate de partid comunist al proletariatului din România, asuprit și exploatat pînă la singe. ... Nu e voie să uităm pentru nici o clipă misiunea istorică a partidului nostru. Revoluția rusă, partidul comunist rus au arătat drumul pe care trebuie să-l urmăm, și sărbătoarea noastră să se desfășoare sub acest semn"⁴³. Trăsind ca sarcină aplicarea experienței Revoluției din Octombrie la condițiile concrete ale țării noastre, circulara amintită ajungea la următoarea concluzie: „Comuniștii din România, printr-o muncă perseverentă și tenace, cum au procedat bolșevicii în perioada premergătoare revoluției, trebuie să organizeze Partidul Comunist din România în ilegalitate, să-l dezvolte, să-l prefacă într-un partid de masă, să procure pentru el un asemenea grad al încrederii maselor de muncitori și țărani, încît dacă sosește momentul revoluționar, situîndu-se în fruntea lor... să măturăm din cale regimul terorist boieresc..."⁴⁴.

Aceleași idei erau subliniate și într-un alt manifest al secției locale Turda a P.C.R., intitulat *Însemnătatea zilei de 7 noiembrie 1917 în istoria mondială*, care spunea: „Însemnătatea acestei zile nu stă în aceea că proletariatul rusesc s-a scăpat de exploatarea lui, ci în aceea că proletariatul rusesc a arătat tuturor proletarilor din lume și arată și în prezent calea aceea, pe care toți proletarii pot să se dezrobească"⁴⁵. Militînd pentru o politică de pace și prietenie cu țara socialistă vecină, comuniștii români nu pierdeau nici un moment din vedere sarcinile istorice care le stăteau în față în toți acei ani de muncă și luptă fără preget pentru apărarea intereselor poporului și țării românești.

Animați de același spirit internaționalist, dar și cu conștiința necesității de a fi folosită orice experiență pozitivă din trecutul mișcării muncitorești internaționale, comuniștii români au acordat atenția cuvenită revoluției proletare din Ungaria. Sub titlul *Patru ani de la proclamarea Comunei Ungare* în gazeta *Socialismul* a apărut în 1923 un articol comemorativ în care au fost descrise împrejurările instaurării acesteia, realizările și consecințele prăbușirii ei. În concluzie se sublinia: că proletariatul de pretutindeni „trebuie să tragă pentru sine din luptele comunarzilor unguri forța și entuziasmul creator. Comuniștii unguri, deși și-au pierdut lupta, luptă totuși mai departe și nu degeaba. Ei au dovedit în tot cazul cum se poate lupta pentru o idee și, la nevoie, suferi și chiar muri"⁴⁶. Stegar al maselor pentru cucerirea unei vieți libere și democratice, Partidul Comunist Român era chemat să generalizeze teoretic întreaga experiență a mișcării muncitorești revolu-

⁴³ Arh. I.S.I.S.P., cota a VIII — 18, anul 1924, Inv. nr. 1595

⁴⁴ *Ibidem*

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 10, anul 1931, Unitatea de păstrare nr. 110

⁴⁶ *Documente din istoria partidului comunist...*, p. 436

ționare de pretutindeni și să aplice această experiență în activitatea sa practică revoluționară în mod creator ținând cont de condițiile concrete ale țării noastre.

Rezultat al realităților interne, economice și social-politice proprii societății românești din epoca respectivă, Partidul Comunist Român a reușit să asimileze armonios în activitatea sa educativă experiența evenimentelor politice cu largă rezonanță în mișcarea muncitorească și socialistă internațională, cu scopul de a mobiliza proletariatul român la îndeplinirea sarcinilor impuse de asigurarea dezvoltării și transformării revoluționare a societății noastre. Ca și Revoluția din Octombrie, Comuna din Paris era privită și ea de comuniștii români din același unghi de vedere al legăturii dialectice dintre trecut, prezent și viitor, constituind un prețios izvor de învățăminte, menite să determine anumite atitudini și acțiuni din partea oamenilor muncii în conformitate cu țelurile Partidului Comunist Român. În anul 1922, la cea de a 51-a aniversare a Comunei din Paris, proletariatul român, alăturându-se muncitorilor din întreaga lume, au sărbătorit „pe cei dintii eroi ai proletariatului, cu convingerea că jertfele celor căzuți în lupta cu burghezia n-au fost zadarnice: Comuna distrusă de reacțiune trăiește în inima fiecărui muncitor: jertfa celor care au murit apărind cauza proletară trebuie să ne fie călăuză în lupta pe care noi o formăm azi”⁴⁷. Cu altă ocazie, pornind de la punctul de vedere că exemplul nobil al comunarzilor însuflețește pe orice comunist, căci „au arătat cum trebuie luptat pentru o cauză dreaptă”, Partidul Comunist Român aprecia că lupta lor: „A fost o necesitate istorică... o încercare grandioasă de care trebuie să se folosească proletarii din toată lumea ca să alcătuiască societatea comunistă”⁴⁸. Aplicând în practica revoluționară învățămintele trase din experiența Comunei din Paris, Comitetul local din Iași al P.C.R. și Comitetul local U.T.C. în manifestul lansat cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la evenimentele istorice din Paris aprecia că cinstirea memoriei „zecilor de mii de muncitori căzuți pe frontul revoluționar”, obliga pe contemporani la intrarea „în număr cât mai mare în *Partidul Comunist*, în *Ajutorul Roșu*, îngroșind rândurile sindicatelor unitare”, căci „toate aceste organizațiuni luptă sub conducerea Partidului Comunist și alături de el pentru dărîmarea regimului capitalist și instaurarea Guvernului Muncitoresc Țărănesc”⁴⁹. Tradițiile istorice, constituiau astfel pentru comuniștii români și prin ei pentru întreaga clasă muncitoare și popor muncitor, un imbold la o luptă hotărîtă pentru schimbarea radicală, revoluționară a societății românești.

Sentimentul de continuitate a tradițiilor glorioase ale înaintașilor din mișcarea muncitorească internațională ca și din lupta proprie a poporului nostru, au stat la baza tuturor acțiunilor internaționaliste de

⁴⁷ *Ibidem*, p. 171—172

⁴⁸ Arh. C.C. al P.C.R., *Iondul nr. 11*, anul 1924, Unitatea de păstrare, nr. 8

⁴⁹ Arh. I.S.I.S.P., *cota A XV — 40*, anul 1931, Inv. nr. 364

mare răsunet între cele două războaie mondiale desfășurate de comuniștii români și de către toți aceia care s-au alăturat luptei lor. Mărturisind o adevărată mândrie patriotică, ca „reprezentanți autentici” ai poporului român în numele căruia vorbeau, apelul luptătorilor voluntari de pe frontul republican spaniol sublinia „Sintem mândri de a putea purta alături de poporul spaniol steagul strămoșilor noștri Avram Iancu, Horea, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu și a tuturor acelor care au căzut în lupta contra oprimirii sociale și pentru libera dezvoltare a tuturor popoarelor din lume⁵⁰. Este o mărturisire elocventă a îmbinării organice în lupta comuniștilor români a tot ceea ce trecutul glorios al poporului nostru avea mai bun, cu cel mai autentic internaționalism.

Legătura indestructibilă dintre trecutul secular de luptă al poporului român pentru libertate și dreptate socială și poziția celor mai autentici reprezentanți ai săi în lupta pe care popoarele o duceau împotriva amenințării fasciste pe plan internațional european, a fost subliniată de numeroși factori din mișcarea muncitorească internațională. Astfel, revista muncitorească *Rundschau* din Basel scria în numărul său din 29 septembrie 1938: „Poporul român are tradiții adânci de luptă pentru libertatea și independența țării sale. Poporul român are un trecut bogat și eroic. El a dus o luptă seculară, curajoasă împotriva diferiților cîmpitori care i-au amenințat existența sa liberă. Animați de aceste mărețe tradiții de luptă ale poporului, oamenii muncii din România au înțeles însemnătatea luptei eroice a poporului spaniol. Sute de voluntari români care luptă cu arma în mînă umăr la umăr cu poporul spaniol, pentru libertate și pace, împotriva agresiunii hoardelor italiene și germane, demonstrează puternicul atașament al poporului român pentru cauza păcii și democrației⁵¹.

Sentimentul de mândrie patriotică, întreținut în conștiința maselor de activitatea educativă desfășurată de partidul comunist prin propagarea tradițiilor glorioase ale înaintașilor, făceau din aceste tradiții o armă ancorată organic în contemporaneitate, un mijloc de înaripare a luptei celor asupriți împotriva asupritorilor. Pe această cale Partidul Comunist Român a reușit treptat, dar cu atît mai trainic, să atragă sub conducerea sa cele mai înaintate forțe ale societății pentru a salvagarda interesele fundamentale, sociale și naționale, ale poporului și a asigura dezvoltarea societății și ridicarea țării pe noi trepte ale civilizației și progresului.

Succesul comuniștilor în fața maselor s-a datorat și faptului că în explicarea multora din problemele aflate la ordinea zilei în țara noastră în perioada contemporană, comuniștii căutau filiația istorică a acestora, fundamentind științific obiectivele de luptă ale partidului și popo-

⁵⁰ *Ibidem*, cota Ab XXI -- 4, anul 1937

⁵¹ Gh. I. Ioniță, *P.C.R. și masele populare*, Editura științifică, București, 1971, p. 286

rului nostru într-o problemă sau alta. Între acestea, problema agrară era și în perioada de după primul război mondial una din problemele acute ale societății românești.

Situându-se ferm și sincer pe poziția de apărare a intereselor țărănimii împotriva exploataților și asupritorilor, Partidul Comunist Român s-a străduit să deschidă noi perspective și activității revoluționare a maselor de țărani, prin încheierea unei alianțe de luptă cu cel mai viguros vlăstar al istoriei contemporane, proletariatul.

Pentru antrenarea efectivă a maselor de țărani alături și sub conducerea clasei muncitoare, partidul comunist a desfășurat o vastă activitate organizatorică și propagandistică, în cadrul căreia reînvierea tradițiilor glorioase ale luptei țărănimii și a sprijinului pe care în epoca modernă l-a găsit în proletariet, au jucat un rol de o deosebită forță mobilizatoare. An de an, comemorarea răzcoalelor țărănești constituia un prilej de analiză a situației în care se găsea țărănimea română și de a indica și calea de a ieși dintr-o astfel de situație: aceea a luptei, alături de proletariet, împotriva guvernanților și a politicii reacționare pe care aceștia o promovau față de masele populare. Este deosebit de semnificativ în acest sens, studiul intitulat *Acum 20 ani în urmă*, elaborat de Partidul Comunist Român în 1927, în care au fost analizate de pe poziții consecvent științifice materialist istorice, cauzele care au dat naștere mișcării, forțele participante, desfășurarea și înăbușirea răzcoalei, ca și urmările ei pe plan social-politic. Arătând că se împlineau în acele zile „20 de ani, 20 de primăveri de la răzcoalele țărănești... de care fiecare țaran și muncitor trebuie să-și aducă aminte... să-și dea osteneala să priceapă rostul acelor răzcoale și rostul înăbușirii ei în sânge”, studiul sublinia rolul pe care în general cunoașterea trecutului istoric îl avea pentru înțelegerea prezentului și descifrarea sensului dezvoltării sociale în viitor: „A înțelege trecutul, înseamnă a înțelege prezentul, înseamnă a ne da seama ce trebuie făcut azi, și pentru viitor”⁵².

În lumina acestor precizări erau analizate raporturile sociale din timpul răzcoalei, pentru a scoate în evidență comunitatea de interese ale țărănimii și proletarietului, arătând că „numai muncitorii de la orașe și numai partidul muncitoresc au luat apărarea țărănimii, numai partidul muncitoresc a protestat contra uciderii țărănimii răzvrățite”, în timp ce partidele claselor dominante, care au organizat masacrul, continuau și se străduiau să șteargă amintirea răzcoalei. Demascând rolul reacționar al burgheziei și moșierimii și a partidelor care le reprezentau interesele, studiul este străbătut de ideea demonstrării necesității istorice a alianței dintre proletariet și țărănime. Capitolul intitulat *Rădăcinile adinci ale lui 1907*, face, cu același scop, o incursiune în istoria evoluției problemei agrare în România, începând din timpurile cînd

⁵² Arh. C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, anul 1927, Unitatea de păstrare nr. 23

„domnitorul Cuza, om de inimă, a împroprietărit în 1864 o parte a țărânimii”. Apreciind, fără nici o îndoială, că „domnitorul Cuza a fost singurul domnitor care a gândit bine”, dar că „domnitorul Cuza și țărani după acele vremuri n-au înțeles că trebuie să iei cu sila, adică să te lupți contra boierilor proprietari”⁵³ — neînțelegere care a făcut ca reforma din 1864 să fie parțială și să nu rezolve problema pământului pentru mare parte din țărănime. Perpetuarea și înrăutățirea acestei situații a dus la numeroase răscoale țărănești, care în mod firesc au culminat cu răscoala din 1907, amintirea căreia voiau clasele dominante să o șteargă din memoria maselor populare. Partidul Comunist Român veghea însă ca masele muncitoare să nu uite „din ce pricină a fost răscoala din 1907, cum s-a făcut ea, cum și de ce a fost ea înăbușită în sînge, cu ce s-a ales țărănimea după 1907, din ce pricină țărani n-au pămînt nici azi, de ce nu-i nici azi dreptate în țara românească și cum trebuie dusă lupta pentru pămînt și dreptate”⁵⁴. „Trebuie să ne convingem — se spunea în concluzie în studiul amintit — că martie 1907 n-a murit, trebuie să arătăm că muncitorii și țărani de azi n-au uitat pe morții căzuți în luptele din 1907 și să ne pregătim cu toții pentru un nou 1907, adică pentru o nouă luptă, care să pună capăt exploatării, care să aducă domnia poporului printr-un guvern de muncitori și țărani”⁵⁵.

Luminind cu învățămintele trecutului situația prezentului și trasind calea de viitor, Partidul Comunist Român a reușit să mobilizeze masele de țărani la luptă în jurul proletariatului și sub stindardul acestuia. În efervescenta revoluționară a anului 1933, în luna ianuarie, au fost puse bazele organizației democratice a țărânimii: Frontul Plugarilor. Cu prilejul unei adunări din 8 ianuarie de la Deva, luînd cuvîntul, dr. Petru Groza a subliniat legătura indisolubilă dintre trecutul eroic al țărânimii și hotărîrea celor ce s-au adunat să analizeze situația lor grea și să caute calea de salvare: „Voi, țărani din acest colț al țării, leagăn al neamului românesc, pămînt îngrășat cu sudoarea și sîngele strămoșilor noștri, scris cu litere mari în cartea pătimirilor, începînd cu Sarmisegetuza pînă la mormintele din Țebea, ați ridicat în această zi de 8 ianuarie arma înțelepciunii voastre strămoșești împotriva mizeriei și a politicizismului”⁵⁶. În aceste condiții au fost zadarnice încercările autorităților de stat de a opri țărănimea să meargă pe drumul pe care a pornit, căci, așa cum mărturisea dr. Petru Groza, descriind impresionanta adunare țărănească de la Țebea din 16 februarie 1933, „sufletul Iancului pătrunsese în piepturi. Frica a trecut în altă tabără. Țărani au avut scînteii de apostoli. Nici porțile iadului nu i-ar mai fi clintit”⁵⁷. Marea adunare de la Țebea s-a încheiat în acordurile cîntecului patriotic *Ne-poșii Iancului*, compus de țărani:

⁵³ *Ibidem*

⁵⁴ *Ibidem*

⁵⁵ *Ibidem*

⁵⁶ Gh. I. Ioniță, Gh. Țuțui, *Frontul Plugarilor*, București, 1970, p. 20

⁵⁷ *Ibidem*, p. 32

„Jale-i Doamne cui e jale, / Jale-i Doamne codrului / De armele Iancului; / Că le plouă și le ninge / Și n-are cine le-ncege / Noi nepoții Iancului; / Din Țara Zărandului, / De la munți și de la Vale, / Vom strînge armele tare. / Scoală Iancule de jos / Ca să tragem furios, / Că din Țebea la hotar / Gem nepoții tăi amar...“⁵⁸.

Același trecut istoric, străbătut veacuri de-a rîndul de puternice lupte sociale și naționale, îndreptate împotriva exploatării și asupririi lupte sociale și naționale, îndreptate împotriva exploatării și asupririi, a însuflețit pe participanții la primul congres al Frontului Plugarilor din aprilie 1933. „Am coborît și eu — spunea moșul Ioan Moga — din plasa Bradului cu nepoții lui Iancu și ai lui Horea, Cloșca și Crișan la această adunare, ca să vă spun că, după 15 ani de la întregirea țării, durerile noastre au rămas aceleași din vremea străbunilor noștri. Și astăzi „Munții noștri aur poartă, noi cerșim din poartă-n poartă“. Pildele înaintașilor erau mobilizatoare și îndemnau pe țărani să se ridice la luptă pentru a-și îmbunătăți soarta. „Marilor noștri eroi — o spunea același vorbitor — nu mai au odihnă în pămîntul sub care odihnesc. Avram Iancu strigă din mormîntu-i: »Ce ați făcut din țara mea?«. Horea și Cloșca din Alba Iulia: »Ce ați făcut cu poporul meu«. A sosit timpul deci să spunem celor ce au înșelat poporul, partidelor burghezo-moșierești: »În lături cu voi!«⁵⁹.

Justificarea istorică a acțiunii întreprinse pentru întemeierea Frontului Plugarilor constituia totodată și un izvor de încredere în succesul acestei acțiuni. Exprimînd această opinie, în cuvîntul său de salut adresat congresului Frontului Plugarilor, dr. Petru Groza a spus: „Iată pentru ce Frontul Plugarilor din județul Hunedoara, răsărit de jos în sus, din suferințele unui popor, fără intervenția artificială atît de compromisă a făuritorilor de partide, în regiunea Hunedoarei și Zărandului — deci tocmai pe meleagurile lui Decebal, Horea, Cloșca și Crișan, Avram Iancu, meleaguri încercate de fatalitatea istorică a inițiativelor de totdeauna ale poporului de țărani, sclavi ai gliei, se simte îndreptățit să strige de la un hotar la altul: »Plugari din toate colțurile țării, uniți-vă cu noi!«“⁶⁰. Cît de adevărate erau aceste aprecieri o dovedește și faptul că organul de presă al acestei organizații țărănești a devenit ziarul intitulat semnificativ pentru continuitatea de luptă a țărănimii, *Ilorea*.

Tradițiile istorice, cultivate și propagate de Partidul Comunist Român, au contribuit la sădirea adîncă în conștiința comuniștilor, a maseilor muncitoare, a dorinței și voinței de libertate și dreptate, a urii împotriva a tot ce stătea în calea acestor năzuințe. Aceasta a constituit și cel mai puternic liant care a sudat alianța muncitorească-țărănească

⁵⁸ *Ibidem*

⁵⁹ *Ibidem*, p. 39

⁶⁰ *Ibidem*, p. 46—47

și a hotărît în ultimă instanță soarta însăși a regimului burghezo-moșieresc în România.

Desfășurînd munca de educație revoluționară în condițiile deosebit de grele ale ilegalității, Partidul Comunist Român a dus totuși și o activitate asiduă, teoretică și practică, de combatere a ideologiei anti-umane fasciste, de demascare a pregătirilor de război și a politicii de restrîngere a drepturilor și libertăților democratice, probleme ce frămîntau societatea românească dintre cele două războaie mondiale. Tradițiile glorioase ale înaintașilor, la care partidul comunist făcea apel, au imprimat o adîncă semnificație istorică întregii lupte revoluționare din țara noastră în perioada în care, pe fundalul evoluției vieții politice internaționale, și în România începeau să se ridice la suprafață, tot mai amenințătoare, forțele reacțiunii și fascismului.

Succesele obținute în acei ani în crearea unei largi opinii de masă antifasciste și antirăzboinice, în lupta pentru apărarea democrației și păcii, pentru salvarea independenței și suveranității României, s-au datorat tocmai faptului că stindardul revoluționarilor, al tuturor înaintașilor de pe aceste străvechi meleaguri, a fost preluat de clasa muncitoare, aliată cu țărănimea muncitoare și intelectualitatea progresistă, avînd în frunte un conducător încercat în Partidul Comunist Român. Partidului de avangardă al proletariatului îi revenea un rol de conducător în societatea românească nu numai pentru că reprezenta clasa cea mai revoluționară a societății, dar și pentru că s-a dovedit a fi cel mai fidel continuator al tradițiilor glorioase de luptă pentru libertate socială și națională a înaintașilor. Subliniind acest fapt, în broșura *Pentru ce luptă Partidul Comunist Român*, se afirma: „... în România Partidul comunist reprezintă experiența deceniilor de luptă proletară a muncitorilor nu numai din România ci și din lumea întreagă, reprezintă învățătura conducătorilor geniali ai muncitorilor din lumea întreagă: Marx—Engels—Lenin — cum să învingă pe dușmanii poporului și cum să construiască o viață mai bună, desființînd exploatarea omului de către omul parazit”⁶¹.

Dar, cum era și firesc, comuniștii s-au considerat pe drept cuvînt și continuatorii generației lui Bălcescu, care a luptat pe baricadele revoluției din 1848, a luptătorilor pentru înfăptuirea Unirii din 1859 și a celor ce și-au jertfit viața în războiul de independență din 1877, a țărănilor căzuți sub gloanțele guvernanților în 1888 și 1907, a muncitorilor căzuți pe baricadele luptei împotriva exploatarei și asupririi. Ei nu numai că au continuat aceste tradiții, dar prin lupta lor revoluționară le-au ridicat pe noi culmi. Exprimînd preocupările Partidului Comunist Român pentru cunoașterea și valorificarea tradițiilor glorioase ale înaintașilor, unul din activiștii de frunte ai partidului, Lucrețiu Pătrășcanu, a început în 1933 valoroasa sa lucrare *Un veac de frămîntări sociale*, din care au apărut unele fragmente în revista *Viața Românească* în anii 1937—1938, sub pseudonimul Ion C. Ion.

Înarmat cu concepția marxistă a Partidului Comunist Român, conștient că pentru „fixarea drumului pe care are de mers poporul român în viitor, problema determinării liniilor evoluției lui este de cea mai mare însemnătate”, Lucrețiu Pătrășcanu era în același timp convins de un adevăr verificat de istorie și anume acela că „viitorul nu poate să constituie un salt în necunoscut, ci se desprinde și se încheagă, în același timp, din elementele și materialul pe care îl oferă tocmai trecutul”⁶². Crezul acesta, exprimat de autor în introducerea lucrării, demonstrează că membrii Partidului Comunist Român erau pe deplin conștienți de importanța studiului istoriei pentru aplicarea creatoare a tezelor marxiste la situația țării noastre. Elaborind lucrarea, autorul a pornit tocmai de la convingerea, exprimată în introducere, că „Legind trecutul cu prezentul, reactualizînd lupte și fapte din trecutul apropiat al poporului român, multe sînt învățămintele care pot fi trase”⁶³.

Nu este astfel întîmplător nici faptul că autorul și-a concentrat atenția asupra unui secol din istoria țării, secol în care unul din cele mai importante procese sociale care au marcat evoluția societății românești a fost „dezvoltarea și intrarea tot mai fermă în arena vieții politice a tinerei clase a proletariatului industrial — clasa cea mai înaintată a țării” — după cum se afirma în Programul Partidului Comunist Român. În condițiile specifice de dezvoltare a societății românești moderne, ca urmare a alianței dintre burghezia prea slabă și moșierime, proletariatul a preluat și moștenirea anului 1848, despre care Lucrețiu Pătrășcanu spunea în concluziile lucrării sale: „O moștenire grea, cu sarcini și mai grele. Dar greutățile, ca și piedicile, sînt făcute spre a fi învinse. În viața popoarelor, mai mult chiar decît în efemera existență a individului. Ne putem deci îndrepta privirile spre viitor, cu deplină încredere”⁶⁴. Iată deci că pentru comuniști, istoria cu învățămintele sale constituia un izvor de încredere în viitorul poporului muncitor, pentru ale cărui interese lupta proletariatul și partidul său revoluționar.

Acest crez este deosebit de pregnant ilustrat de întreaga activitate pe care Partidul Comunist Român a desfășurat-o de-a lungul întregii sale existențe și s-a făcut simțit mai ales în momentele grele pentru țara și poporul român. Trecutul istoric cu toate învățămintele sale a fost pentru Partidul Comunist Român o puternică armă pentru crearea unei largi opinii de masă patriotice, antifasciste. Dacă reprezentanții claselor dominante se străduiau să treacă sub tăcere sau să denatureze episoade și lupte din chiar propriul lor trecut, de teamă ca masele populare să nu tragă din acestea anumite învățămintele pentru prezent, purtătorii de cuvînt ai proletariatului, clasă consecvent revoluționară,

⁶¹ Arh. I.S.I.S.P., cota Ab XVIII — 14, anul 1934

⁶² Lucrețiu Pătrășcanu, *Un veac de trămîntări sociale. 1821—1907*, Editura politică, București, 1969, p. 7

⁶³ *Ibidem*, p. 20

⁶⁴ *Ibidem*, p. 340

cu interese ce coincideau cu interesele permanente ale poporului, ale țării, erau interesați să reactualizeze trecutul, cu a cărui învățăminte luminau calea prezentului și descifrau viitorul.

Nu a fost astfel întâmplător nici faptul că cele mai semnificative momente de încheiere a unui front popular antifascist în România s-au desfășurat sub semnul tradițiilor glorioase ale trecutului istoric al poporului nostru. Adunările populare organizate de Frontul plugarilor cu participarea Blocului Democratic, organizație de masă îndrumată de Partidul Comunist Român, și a Partidului Socialist s-au încheiat în decembrie 1935 cu impresionanta adunare și acordul de la Țebea, acord semnat lângă gorunul lui Horea și în apropierea mormintului lui Avram Iancu. La una din adunările din sala *Decebal* de la Deva în dimineața zilei de 6 decembrie, vorbind în numele Frontului plugarilor și adresându-se celorlalte organizații cu care s-a încheiat acordul Miron Belea spunea: „Noi, țărani, nu voim mai mult decât o viață bună, libertate și pace. Pentru aceasta au luptat străbunii noștri, pentru ele vom lupta și noi. Încheind acordul cu voi, sintem siguri că am făcut un pas înainte spre libertatea întregului popor românesc”⁶⁵. Aceeași adâncă semnificație, izvorită din dragostea pentru trecutul de luptă al poporului nostru, au avut-o și cuvintele adresate de un alt reprezentat al țărânimii, Ioan Moga Fileriu, celor prezenți la impresionanta adunare de la Țebea: „Sintem aici la mormântul marelui străbun Avram Iancu. Știm din istorie ce trecut dureros și trist a avut acest străbun; știm ce au vrut Horea—Cloșca—Crișan, știm că ei cu viața lor au plătit rupearea lanțurilor de iobăgie pe care le suportau strămoșii noștri... Străbunii noștri au murit pe roată împăcați cu gândul că, deși ei nu au putut să ne câștige libertatea, o vom câștiga noi, nepoții lor! Prin urmare, organizare! La lupta pe viață și pe moarte, fraților. Căci de nu, ajungem zile mai grele și mai negre decât acum și decât ale strămoșilor noștri!”⁶⁶. Sint cuvinte pline de înțelepciunea pe care poporul român o are și care făcea ca vitalitatea sa de neînfrînt să renască din toate vitregiile vremii, ca un stejar după furtună. Toate acestea își trăgeau seva din secularele lupte duse de înaintași pentru independență și libertate, pentru progres.

În fața agravării pericolului extern din partea Germaniei hitleriste și a aliaților ei — în primul rînd a Ungariei horthiste —, precum și a pericolului intern determinat de accentuarea eforturilor făcute de legionari pentru a se ridica la suprafața vieții politice a țării, Partidul Comunist Român și-a intensificat activitatea patriotică, revoluționară, de încheiere a unității forțelor democratice într-un front al rezistenței naționale antifasciste. În apelul C.C. al P.C.R. din ianuarie 1936, adresat președintelui P.N.Ț., Ion Mihalache, se insista asupra pericolului

⁶⁵ M. T. Mușat, *Momente de mare semnificație istorică ale luptei revoluționare și progresiste din România*, în *Anale de istorie*, 1973, nr. 1, p. 73.

⁶⁶ *Ibidem*

pe care-l reprezenta fascismul pentru țara noastră, subliniindu-se: „Independența poporului român este amenințată de statele din blocul fascist central-european, zis bloc revizionist, format sub hegemonia imperialismului german care se înarmează în goană nemaivăzută pentru cotropirea în primul rând a orientului european. Încercuirea României este un fapt. În caz de victorie, blocul imperialist va șterge țara noastră de pe harta Europei, va distruge bazele însăși ale existenței naționale a unui popor care a luptat 700 de ani pentru ființa, unitatea și libertatea sa”⁶⁷. Partidul Comunist Român, pătruns de respect pentru trecutul istoric al neamului, își exprima încrederea că: „Poporul român își va mobiliza toate slăvitele sale tradiții de luptă pentru independență și libertate și în frunte cu proletariatul său va sări la arme pentru a respinge pe cotropitorii imperialiști de sub semnul crucii încîrligate hitleriste și al coroanei habsburgice horthiste și a-și apăra existența. Forțele poporului vor lovi fără milă pe acei trădători de neam care s-au făcut uneltele dușmanilor națiunii”⁶⁸.

Luînd din trecut tot ceea ce istoria a adunat ca experiență și învățăminte, comuniștii s-au străduit să trezească în rîndurile tinerei generații muncitorești dragostea, înțelepciunea și simțul de răspundere pentru țară și popor, trăsături care caracterizau viața celor mai iluștri înaintași. Rezultatele obținute n-au fost de neglijat și ele s-au manifestat deosebit de concludent în lupta antifascistă. Mărturie stau și numărările procese intentate participanților tineri la aceste mișcări. Asemenea procese, cum a fost cazul procesului de mare răsunet de la Brașov din mai—iunie 1936, în decursul căruia militanții antifasciști, în frunte cu secretarul Comitetului regional Prahova al U.T.C., Nicolae Ceaușescu, au devenit din acuzați acuzatori, stau mărturie a spiritului patriotic antifascist de care era animat tineretul țării noastre în acei ani de grele încercări pentru țara și poporul român.

Pornind de la considerentul că salvarea țării de pericolul agresiunii fasciste nu poate veni decît de la „o mare mișcare revoluționară”, sub lozinci „răspicat revoluționare, ferite de echivocuri”, un manifest de la începutul anului 1938 al Partidului Comunist Român aprecia că spre o asemenea orientare îndemna întreg trecutul istoric al poporului nostru, izvor de încredere și patriotism pentru toți comuniștii: „Ne cheamă la luptă sîngele lui Horea, Tudor Vladimirescu și Doja. Ne cheamă la luptă dragostea de această țară pe care nu vrem să o vedem sfîșiată, dragostea de acest popor pe care nu-l vrem îngenunchiat și robit”⁶⁹.

Conștiința continuității luptei înaintașilor, dar și a responsabilității față de istoria țării și poporului căruia îi aparțineau, îndemna tineretul din România să lupte cu toate forțele sale împotriva pericolului pe care-l reprezenta fascismul. În procesul mișcării antifasciste, care a

⁶⁷ Arh. I.S.I.S.P., cota Ab XX—5, anul 1936, Inv. nr. 958

⁶⁸ *Ibidem*

⁶⁹ Arh. I.S.I.S.P., cota A XXII -- 1, anul 1938, Inv. nr. 986

avul loc în anul 1936, unul din acuzați, tânărul student Tudor Bugnaru, exprimând gândurile și sentimentele de care era animat tineretul studios revoluționar, afirma: „Orice încercare de a introduce fascismul în România este o crimă, o crimă contra poporului român, contra culturii românești și a bunului simț. Orice tineret este responsabil de continuitatea culturii în țara sa. Orice tineret care dezertează de la această datorie de a-și însuși și duce mai departe moștenirea spirituală a înaintașilor săi, în folosul evoluției progresive a poporului său și a umanității, va fi aspru judecat de istorie. Era firesc deci să răspund chemării”. Demascînd caracterul antinațional al acuzațiilor aduse de autorități luptătorilor antifasciști, a căror acțiune era calificată drept o mișcare cu „caracter subversiv”, cînd nu făcea alta decît să apere libertățile democratice amenințate cu sugrumarea de către fascism, tânărul acuzat afirma: „Generații întregi și-au făcut o datorie de onoare pentru cîștigarea și păstrarea lor, s-au făcut jertfe nenumărate, de aceea cred că apărînd libertățile și drepturile am făcut un serviciu națiunii mele”⁷⁰.

Dovadă a fermității cu care tineretul comunist, urmînd linia trasată de Partidul Comunist Român, s-a încadrat în mișcarea antifascistă, opunîndu-se fascismului intern și expansiunii imperialismului hitlerist, a fost și manifestația organizată la Comitetul local București al P.C.R., prin intermediul organizației U.T.C. din sectorul III Albastru și al Comitetului de organizare a acțiunilor de masă ale tineretului din Capitală, în ziua de 21 mai 1936. În semn de cinstire a generațiilor de înaintași care și-au jertfit viața în războaiele de apărare a libertății și independenței patriei, manifestanții ulecîști au depus o coroană pe mormîntul Eroului necunoscut cu o panglică pe care era scris: „Frontul tinerei generații luptă pentru pace”⁷¹. După mărturiile unui participant, cu acea ocazie „s-a luat cuvîntul cinstindu-se memoria Eroului necunoscut, slăvindu-se jertfa celor care au luptat în primul război mondial împotriva imperialismului german, care ne cotropise țara, chemînd tineretul la luptă pentru pace și apărarea independenței patriei, amenințată de imperialismul fascist german, în slujba căruia s-au pus fasciștii din țară: legionarii, cuziștii etc.”⁷².

În condițiile unei situații tot mai amenințătoare pentru țara și poporul român, istoria, cu exemplele și învățămintele sale, a devenit un instrument redutabil de antrenare a conștiinței publice în vederea atingerii obiectivelor luptei antifasciste. Documentele Plenarei a V-a lărgită a C.C. al P.C.R. din august 1936, pentru a demasca pericolul

⁷⁰ Titu Georgescu, *Intellectualii antifasciști în publicistica românească*, Editura științifică, București, 1967, p. 61

⁷¹ Arh. C.C. al P.C.R., fondul 3, dosarul nr. 623, f. 216; cf. *Tineretul comunist în acțiune. Contribuții la istoria Uniunii Tineretului Comunist din România*, Editura științifică, București, 1972, p. 297—298

⁷² Gh. I. Ioniță, *Din activitatea studenților democrați*, în *Studii*, tom 25, 1972, nr. 1, p. 15

expansiunii germane, făcea o comparație cu situația poporului român din timpul primului război mondial, arătând că: „Situația creată în 1917 prin pacea de la București, impusă României de imperialismul german învingător, s-ar repeta într-o mai mare măsură, reducând România la o anexă a imperialismului german”⁷³.

Urmărind, conform liniei preconizate de partidul comuniștilor, să contribuie la crearea unei cât mai largi opinii antihitleriste, presa democratică și-a deschis coloanele sale publicării unor articole și anchete întocmite cu ajutorul țăranilor veterani, luptători contra Germaniei și Austro-Ungariei în primul război mondial. Aceste materiale înfățișau în opoziție cu eroismul de care au dat dovadă masele în lupta contra cotropitorilor germani, ororile și sălbăticiile acestora, care, „au jefuit și pîngărit” trupul țării⁷⁴. Precizînd că politica Germaniei hitleriste nu reprezenta altceva decît o continuare a cunoscutei politici imperialiste germane „Drang nach Osten”, presa antifascistă din România sublinia că acest țel „nu se mai poate realiza decît punînd stăpînire pe solul românesc”⁷⁵.

Conștienți de acest pericol, comuniștii au îndrumat forțele patriotice să folosească prilejul împlinirii a două decenii de la memorabilele lupte purtate la Mărăști, Mărășești și Oituz, pentru demascarea hitlerismului. „Va binemerita de la poporul român oricine va da o lovitură forțelor hitleriste, demascînd și dezarmînd pe agenții internaționalei fascisto-hitleriste”, care urmăreau „distrugerea apărării țării” — spunea *Cuvîntul liber* din 8 august 1936. Concluzionînd, ziarul adresa un vibrant apel maselor pentru a se ridica la luptă: „16 august trebuie să fie ziua afirmării de către întregul popor român strîns unit în jurul ostașilor păcii a voinței sale de luptă pentru: independență, democratizarea apărării naționale, paralizarea și alungarea agenților hitleriști dintre granițele țării”.

Conștient de srcinile ce reveneau forțelor proletare în organizarea rezistenței antifasciste, Partidul Comunist Român indica, pe baza cunoașterii realităților din țară, a raporturilor sociale și a experienței istorice, calea care putea duce la succes. „Contra forțelor reacționare — spunea manifestul intitulat *Către muncitorimea română! Către poporul român!* — opuneți zidul indestructibil al Frontului Unic Proletar, al Frontului Popular Român, *adevăratul și unicul reprezentant al tradițiilor seculare românești* (sublinierea ns.) și singura garanție a speranțelor și aspirațiilor noastre comune”⁷⁶.

Demascînd manevrele diversioniste ale reacțiunii de a prezenta pe unii dintre legionari drept „eroi naționali”, o broșură comunistă arăta

⁷³ Arh. I.S.I.S.P., *cola Ab XX* — 3, anul 1936, Inv. nr. 956

⁷⁴ Titu Georgescu, *op. cit.*, p. 18—19

⁷⁵ *Ibidem*

⁷⁶ Arh. I.S.I.S.P., *cola Ab XX* — 4, anul 1937

că aceștia nu erau de fapt decît niște „lefeșii în solda imperialismului german”. Referindu-se la trecutul istoric broșura arăta: „Eroii naționali ai poporului român sînt cei trași pe roată pentru a fi răsculat țaranii români înfrățiți cu cei unguri în contra domnilor asupritori, ca Horea, Cloșca și Crișan! Eroii naționali ai poporului român sînt cei 11 000 de țărani, făcuți cu tunurile una cu pămîntul în revoluția din 1907, în revolta pentru pămînturile boierești! Martiri ai poporului român muncitor sînt sutele de proletari ceferiști secerați cu mitralierele în memorabila zi de 16 februarie 1933, în curtea atelierelor Crivița! Poporul din România își cunoaște eroii. Sînt cei martirizați de asupritorii săi și nu cei ridicați în slavă de ei!”⁷⁷. Spirital elicii înaintate a proletariatului revoluționar se vădea și în aprecierea de către comuniști a noțiunii de erou național, apreciere care își găsea filiația în tradițiile istorice glorioase ale maselor populare, adevăratul făuritor al istoriei.

În momentele în care apologeții fascismului se străduiau să combată tradițiile glorioase ale trecutului, momentele care constituiau pentru mase un îndemn la luptă revoluționară, democratică, cum era anul revoluționar 1848, Lucrețiu Pătrășcanu rememora cu prilejul împlinirii a 90 de ani de la această revoluție, că poporul român „se poate fâli cu amintirea vie lăsată posterității de revoluția burghezo-democratică, care în cursul memorabilului an 1848 a sfărîmat pentru o perioadă scurtă — cîteva luni — lanțurile robiei regimului feudalo-aristocrat”. El considera că mișcarea muncitorească revoluționară, continuatoarea acestor tradiții, avea datoria să ridice momentul 1848 la locul de cinstire ce i se cuvenea dat fiind că „înfățișează unul dintre epizoadele în care tradiția de luptă a poporului român și-a găsit, la un moment dat, întruchiparea”⁷⁸.

Demascarea pericolului intern și extern al fascismului pentru independența, suveranitatea și integritatea teritorială a patriei, impunea Partidului Comunist Român, ca cea mai înaintată forță politică, drept una din preocupările de bază ale momentului, să militeze pentru unitatea tuturor forțelor patriotice într-un front comun antifascist. În această direcție, ziua de 24 Ianuarie, ziua Unirii din 1859, constituia un bun prilej de reînviere a tradițiilor de unitate națională de care au dat dovadă forțele înaintate ale poporului în acele momente cruciale pentru făurirea României moderne. Chemînd masele pentru ziua de 24 ianuarie 1938 la o întrunire de protest împotriva acelor „ce uneltesc din afară și dinăuntrul granițelor împotriva independenței noastre” — manifestul elaborat de Uniunea democratică și Comitetele cetățenești din Capitală, sublinia: „Cetățeni! în ziua de 24 ianuarie, cînd marele domnitor Alexandru Ioan Cuza a făurit Unirea Principatelor, să ne unim și noi cu toții și să cerem grupările care vor să apere libertatea și neatinarea țării să se unească într-un front unitar”⁷⁹.

⁷⁷ *Ibidem*, cota Ab XX — 3, anul 1937

⁷⁸ *Viața Românească*, 1938, nr. 2

⁷⁹ Arh. C.C. al P.C.R., fondul 6, dosar nr. 1202, ff. 68—78; cf. Gh. I. Ioniță, *P.C.R. și masele populare*, Editura științifică, București, 1971, p. 237

Pornind de la rolul istoric pe care îl avea proletariatul în societatea românească a vremii, Partidul Comunist Român a pus în centrul politicii sale, a activității sale educative, folosirea experienței trecutului de luptă muncitorească pentru a demonstra ce însemna unitatea proletară pentru înfăptuirea cu succes a sarcinilor luptei poporului împotriva pericolului fascist. Aniversarea an de an a luptelor muncitorilor cefești și petroliști din 1933, constituia un prilej de reactualizare a învățămintelor acestor lupte în direcția făuririi frontului unic muncitoresc, ca nucleu al unității întregului popor muncitor împotriva unui pericol comun. Subliniind că luptele din februarie 1933 „au arătat puterea muncitorimii, unită în front unic” și, în același timp, „au arătat tuturor celor ce muncesc că luptând pentru interesele ei, muncitorimea este în același timp înaintașul luptei pentru piinea, pacea și libertatea tuturor celor ce muncesc”. *Scînteia* ilegală cerea muncitorimii din România „să-și aducă aminte de învățămintele luptei și jertfei lor!” Înarmată cu aceste învățăminte, muncitorimea era îndrumată „să pornească din nou la făurirea unui front unic... contra tuturor asupritorilor români și cotropitorilor fasciști străini și contra cozilor lor de topor, singeroșii fasciști în frunte cu garda de fier”⁸⁰.

Consemnind că apelurile Partidului Comunist Român n-au fost în-sușite de către conducătorii partidelor burgheze, un manifest din 25 februarie 1938 al C.C. al P.C.R. sublinia că datorită acestui fapt „dușmanii poporului în frunte cu regele Carol au adunat călăii, mîngiți cu singele muncitorilor, țăranilor... pe provocatorii asasinărilor în masă a muncitorilor și țăranilor (în 1907; Galați, 13 iunie 1916; București, 13 decembrie 1918; Tatar-Bunar, 1926; Lupeni, 1929; Grivița, 1933)...”⁸¹ — instaurînd astfel dictatura regală.

Într-un apel din martie 1938, adresat de Comitetul regional din Ardeal al P.C.R. tuturor partidelor și organizațiilor democratice, sub lozincă „Ardealul e în pericol!” poporul român era avertizat asupra intențiilor anexioniste ale Germaniei hitleriste, cerîndu-se „schimbarea liniei politicii externe” și revenirea la alianțele tradiționale ale României pentru a salva Ardealul. În același timp apelul cerea „dizolvarea agenturilor hitlerismului în țară”, atrăgînd atenția partidelor politice că singura cale care „poate duce la o atmosferă curată de adevărat patriotism și sentiment cinstit național” este calea restabilirii vieții constituționale: „Libertăți constituționale, parlamentarism, prosperitate, bună înțelegere între naționalități înăuntrul hotarelor, politică de pace și de securitate colectivă, iată salvagardarea Ardealului de primejdia hitleristă. Poporul român și-a înscris aceste principii pe drapelul său la Alba Iulia în pragul dobîndirii libertății sale naționale și sociale. Azi, poporul român trebuie să se elibereze din temnița sistemului de dictatură importat din străinătate. Trebuie să se întoarcă la principiile din

⁸⁰ *Scînteia*, 1938, nr. 4 (15 febr.)

⁸¹ Arh. C.C. al P.C.R., fond 1, anul 1938, Unitatea de păstrare nr. 29

Alba Iulia, care i-au asigurat atât lui cât și naționalităților conlocuitoare libertate, înțelegere frățească, pace și piine". Pe aceste baze, în fața pericolului fascist comun, Partidul Comunist Român cerea naționalităților conlocuitoare să se adune împreună cu poporul român „sub steagul zilelor istorice de la *Alba Iulia*”⁸².

Analizând situația politică internațională și sarcinile care reveneau în acele condiții poporului român pentru a-și apăra independența și suveranitatea națională împotriva pericolului fascist, *Lupta de clasă* își exprima convingerea că, trecutul comun de viață, muncă și luptă al oamenilor muncii români și cei aparținând naționalităților conlocuitoare își vor spune cuvântul în momentele decisive: „Poporul român și naționalitățile conlocuitoare din România, care au știut să lupte contra stăpînirii seculare a turcilor, contra atotputerniciei boierilor români, contra monarhiilor absolute din Austro-Ungaria și Rusia; din sinul cărora au ieșit eroii legendari ca: Horea, Cloșca, Crișan, Avram Iancu, Doja și alte mii de eroi cunoscuți, nu se vor lăsa sacrificate pentru interesele superiorilor lor”⁸³.

Urmărind cu atenție evenimentele care se precipitau pe plan internațional și apropiau pericolul agresiunii fasciste de granițele țării noastre, Partidul Comunist Român, căruia istoria i-a încredințat soarta poporului, a recurs tot mai mult la exemplele pe care i le punea la dispoziție trecutul istoric pentru a demasca rădăcinile politicii imperialiste germane față de România. În materialul conspirativ *După Austria, Cehoslovacia*, primul capitol era intitulat semnificativ pentru acele momente „Pacea de la Buftea, din nou actuală”. Aruncînd o privire retrospectivă asupra evenimentelor istorice, se spunea: „Marii capitaliști și bancheri germani, împreună cu marii proprietari prusaci, care azi sprijină pe Hitler, sprijineau înainte de război pe Wilhelm al II-lea. Ei și-au arătat atunci față adevăratele gânduri, pe care le nutresc față de România... S-au schimbat numai oamenii, dar planurile jăcmașe au rămas aceleași. S-au împlinit în luna mai, anul acesta, douăzeci de ani de cînd Germania imperială a impus României pacea de la Buftea. În paragrafele tratatului de pace sînt cuprinse toate poftele de cucerire, care nu numai atunci, dar și astăzi deopotrivă stăpînesc gîndurile și determină acțiunile celor aflați, ieri ca și azi, în fruntea Germaniei”⁸⁴. Un alt capitol al broșurii, intitulat „România — colonie germană, redă amănunțit prevederile tratatului păcii de la Buftea, care sînt comparate, punct cu punct, cu pretențiile și țelurile urmărite de Germania hitleristă față de România în acei ani.

Partidul Comunist Român, care urmărea cu atenție problema Cehoslovaciei, în acțiunile de sprijinire a acestora pornea de la evidențierea soartei comune pe care au avut-o poporul cehoslovac și românii

⁸² *Idem*, fond 10, anul 1938, Unitatea de păstrare nr. 430

⁸³ *Lupta de clasă*, 1938, nr. 2 (mai)

⁸⁴ Arh. C.C. al P.C.R., fond 1, anul 1938, Unitatea de păstrare nr. 72

transilvăneni sub dominația Austro-Ungariei. Protestind împotriva intențiilor de cotropire a Cehoslovaciei de către Germania hitleristă, hotărîrea Comitetului regional din Ardeal și Banat al P.C.R. din toamna anului 1938 cu privire la apărarea Republicii Cehoslovace, spunea: „Acum rușinea întregii lumi, monstruoasa svastică vrea să înghită Cehoslovacia. Mîine? Mîine noi venim la rînd, România, poarta României, Ardealul cu pămîntul său sfințit cu singele răscoalelor țărănești și al luptelor de eliberare națională”⁸⁵.

Pornind de la aceste considerente, Partidul Comunist Român aprecia că opinia publică, poporul român întreg trebuie să acorde tot sprijinul său Cehoslovaciei: „Nu numai acordul ne obligă să facem acest lucru, dar și tradiția comună care, în deceniile premergătoare războiului mondial, în lupta națională și economică dusă împotriva reacțiunii austriace și a feudalismului ungar a aliniat în front comun popoarele noastre, face ca ajutorarea Cehoslovaciei să constituie o datorie de onoare. Nu vrem să contrazicem trecutul nostru nici acum, cînd pericolul fascismului hitlerist ne ordonă să ne unim în luptă”⁸⁶.

Exprimînd opinia Partidului Comunist Român, articolul în limba maghiară *De ce ne interesează independența Cehoslovaciei*, pornea de la aceleași considerente, recurgînd la o retrospectivă istorică asupra anului 1918, cînd s-a constituit republica Cehoslovaciei, iar „în Alba Iulia istorică, delegații împuterniciți ai românilor din Transilvania, Banat și Ungaria, reușiți într-o adunare populară, au proclamat unirea cu România a românilor și a teritoriilor locuite de ei”⁸⁷. Articolul sublinia că aceste evenimente similare au „înoit harta Europei centrale și de est”, hartă pe care puterile fasciste voiau să o schimbe, ori pentru a evita o soartă comună care amenința „statele succesoare”. Partidul comunist aprecia că este absolut necesar ca în ajunul sărbătoririi celei de a 20-a aniversări a adunării populare de la Alba Iulia să se ridice puternic glasul nostru în apărarea Cehoslovaciei...⁸⁸ Vorbind în numele comuniștilor din rîndul naționalităților maghiare, articolul sublinia că, fără a neglija problemele limbii și culturii lor naționale, muncitorii maghiari nu vor să li se pună „nici lanțurile fascismului german, nici ale fascismului unguresc” și din aceste motive aniversarea Adunării de la Alba Iulia trebuia să fie „sărbătoarea comună” a tuturor locuitorilor transilvăneni⁸⁹.

Aplicînd învățătura marxistă privind problema națională în mod creator la condițiile țării noastre și deslușind învățămintele trecutului istoric transilvănean, Partidul Comunist Român a reușit să înlăture

⁸⁵ Arh. I.S.I.S.P., cota A XXII — 11, anul 1938, Inv. nr. 996

⁸⁶ *Ibidem*

⁸⁷ Arh. C.C. al P.C.R., fond 1, anul 1938, Unitatea de păstrare nr. 103

⁸⁸ *Ibidem*

⁸⁹ *Ibidem*

aprecierile și tezele — apărute în împrejurările existenței unor manifestări negative în mișcarea comunistă internațională — potrivit cărora România era caracterizată în mod eronat ca „un stat tipic cu multe națiuni”, creat pe baza „ocupării de teritorii străine”. Această presupunere, chipurile, desfășurarea unei activități în vederea așa-zisei „eliberări de sub imperiulismul român” a popoarelor asuprite”, aprecieri, care, strecurate în documentele partidului nostru, au prejudiciat până la acea dată munca educativ-patriotică desfășurată de partid⁹⁰. Neputînd să fie de acord cu astfel de aprecieri și teze greșite, masa membrilor de partid le-au înlăturat treptat din activitatea lor.

Mergînd pe linia învățămintelor istoriei noastre naționale, Partidul Comunist Român a deslușit, în acele momente hotărîtoare pentru destinele patriei, care erau sarcinile partidului și clasei muncitoare în problema națională. Astfel, în hotărîrea adoptată de Comitetul teritorial din Ardeal și Banat al P.C.R. la 6 decembrie 1939 în legătură cu situația creată după conferința de la Munchen, se afirma: „Sîntem împotriva oricărei străduințe spre despărțire, pentru că drumul de ieșire îl vedem în primul rînd în lupta împotriva asupririi exercitată de către clasa dominantă română, pentru că granițele de azi ale Ardealului cuprind acele părți ale poporului român și ungar, care și în trecut au fost împreună și au luptat împreună de-a lungul unui mileniu”⁹¹. Militînd împotriva oricărei asupririi naționale, pentru egalitate în drepturi pe seama tuturor fără deosebire de naționalitate, documentul amintit aprecia că situația gravă din acele momente își putea găsi rezolvarea numai „în realizarea hotărîrilor de la Alba Iulia, care au asigurat deplina egalitate și libertate a naționalităților conlocuitoare” și în lumina acestor hotărîri partidul comunist cerea „acordarea tuturor drepturilor care decurg din hotărîrea de la Alba Iulia în domeniul politic, economic, cultural (limbă, etc.)”, fără a uita însă să precizeze că această „libertate nu poate fi folosită pentru abuzuri. A se referi la Alba Iulia — preciza documentul —, a revendica drepturi în interesul fascismului hitlerist, cum au făcut la adunarea de la Timișoara, Fabrițius și ceilalți”, ar fi însemnat un atentat împotriva unității populației care trăia în Transilvania⁹².

Dînd dovadă de un înalt simț de răspundere istorică față de destinele țării și poporului român, aceeași hotărîre se adresa și tineretului pentru mobilizarea sa la lupta antifascistă. Această sarcină cerea, după părerea partidului, a „cîștiga încrederea cea mai deplină” a tineretului, ori pentru aceasta era necesar să se explice tineretului că mișcarea comunistă „este continuatoarea organică a luptelor de eliberare și răscălelor din istoria noastră națională. Noi sîntem urmașii vii, comba-

⁹⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. I, Editura politică, 1968, p. 359

⁹¹ Arh. I.S.I.S.P., cota A XX — 11, anul 1938, Inv. nr. 996

⁹² *Ibidem*

tanți, ai eroilor luptei pentru libertate, ai martirilor poporului nostru⁹³. Educați în aceste sentimente, tinerii țării noastre și-au adus o contribuție meritorie la lupta împotriva fascismului, pentru apărarea suveranității și independenței patriei.

În broșura sa *Slăbiciunile și sarcinile Partidului Comunist din România în lupta contra fascismului*, se sublinia importanța atragerii țărănimii în frontul popular antifascist, arătându-se că: „Țărănimea română are tradiție mare în lupta revoluționară care o face aptă să lupte în alianță cu clasa muncitoare împotriva dușmanului comun⁹⁴. Sprijinită „de voința de luptă a țăranilor contra fascistilor și reacțiunii”, clasa muncitoare din România va putea, spunea broșura, să oblige pe conducătorii partidelor burgheze, care se opuneau încă frontului popular „să pornească pe drumul către făurirea lui”⁹⁵.

Mișcarea de rezistență antifascistă s-a dezvoltat și la începutul anului 1939 sub auspiciile aceleiași activități educative patriotice desfășurată de către Partidul Comunist Român, activitate în care evenimentele istorice marcante, cum erau ziua de 24 Ianuarie, sau zilele de 15—16 februarie, prilejuiau nu numai motive pentru evocarea acestor momente, dar și de aplicare a învățămintelor care puteau contribui la întărirea luptei antifasciste. În articolul *24 Ianuarie 1859—1939, Scînteia* sublinia faptul, deosebit de semnificativ pentru acele zile, că în anul 1859 „toate forțele progresiste ale societății românești voiau unirea”, scoțind astfel în evidență meritul istoric al generației de la 1859: „Unirea a fost o concentrare de forțe naționale contra pericolului ce amenința independența națională. Astăzi cînd independența națională a poporului român și unitatea României sînt din nou primejduite, amintirea luptelor duse pentru unire trebuie să îndemne la o luptă dirză și hotărîtă contra dușmanilor de afară și a agenților lor dinăuntru. Și acești dușmani sînt Germania hitleristă și agenturile ei garda de fier, nemții hitleriști și alte bande fasciste”⁹⁶.

De asemenea, evocînd luptele din ianuarie-februarie 1933, *Scînteia* sublinia că, evocînd și cîstînd memoria eroilor din acele zile „căzuți cu sfințenie la postul lor de luptă, muncitorimea română va folosi experiența ceferiștilor în lupta ei pentru realizarea Frontului Unic și Frontului Popular antifascist și aceasta va fi o adevărată pășire pe drumul eroilor ceferiști și ridicarea unui monument minunat pe mormîntul eroilor căzuți la datorie”⁹⁷.

Principialitatea și maturitatea partidului revoluționar al clasei muncitoare, dublate de un spirit umanitar și autentic patriotic, care avea la bază o înglobare organică a întregii experiențe istorice a poporului

⁹³ Arh. I.S.I.S.P., cota A XX — 11, anul 1938, Inv. nr. 996

⁹⁴ *Idem*, cota Ab XXII — 7, anul 1938, Inv. nr. 1509

⁹⁵ *Ibidem*

⁹⁶ *Scînteia*, 1939, nr. 17 (8 febr.)

⁹⁷ *Ibidem*

nostru a permis Partidului Comunist Român să se orienteze realist în toate problemele la ordinea zilei. Dușman de neîmpăcat al războaielor, militant activ pentru pacea între popoare, Partidul Comunist Român, conștient de pericolul agresiunii fasciste pentru integritatea teritorială și libertatea națională a țării, n-a ezitat să declare răspicat că toți „comuniștii vor lupta cu arma în mână în primele rinduri”, împreună cu întreg poporul „într-un singur front puternic contra lui Hitler și aliaților săi revizionisti”⁹⁸. Urmind cu consecvență această linie patriotică, Comitetul regional din Ardeal și Banat al P.C.R. s-a adresat și el într-un manifest muncitorilor, tuturor cetățenilor patriei cu apelul: „...să satisfaceți imediat și necondiționat datoriile voastre militare. Comuniști! Frați muncitori! Să fiți combatanții apărării, să fiți disciplinați, conștienți, aducând sacrificii. Luptați contra celor care fac acte de sabotaj, creează panică și să-i demascați”⁹⁹. Comuniștii, oamenii muncii s-au dovedit astfel a fi adevărați patrioți, hotărâți să meargă pe linia înaintașilor, care secole de-a rândul s-au ridicat ca un singur om ori de câte ori patria era în pericol.

Înfruntind forțele cele mai reacționare, fasciste, a căror armă era și politica de dezbinare a popoarelor și de ațitări șovine, Partidul Comunist Român a valorificat întreaga experiență acumulată de poporul muncitor, de proletariat și mișcarea democratică pentru făurirea unei unități a tuturor asupriților, fără deosebire de naționalitate. Un manifest al Comitetului teritorial pentru Ardeal și Banat al P.C.R. din martie 1939, chemând pe toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, să-și facă „cu toții datoria în armata română”, se adresa muncitorilor și țăranilor de naționalitate maghiară din România cu cuvintele: „Către voi încă o vorbă de spus. Partidul nostru cunoaște bine suferințele voastre naționale din ultimele două decenii. Dar nici voi, frați unguri să nu uitați asuprirea de veacuri suferită de poporul român sub feudalismul maghiar. Cu acest popor merită și trebuie să vă luptați cot la cot în contra pericolului hitlerist, căci regimul lui e cimitirul comun al României și Ungariei. Nu vă încredeți în revizionismul războinic, ci aveți încredere în lupta comună și în înțelegerea acestor două popoare menite să-și croiască un viitor fericit în bazinul dunărean”¹⁰⁰.

Pornind de la aceleași considerente, un alt manifest al Comitetului regional din Ardeal și Banat al P.C.R. se adresa cetățenilor români de naționalitate maghiară, demonstrându-le că partidul comunist „timp de două decenii a luptat neconținut împotriva asupririi naționale. Sute de persoane dintre cei mai buni [membri] ai partidului, ajunși în închisoare și în ocnele din Doftana din cauza luptei pentru drepturile minorităților”¹⁰¹. Aceasta constituia baza morală pe care partidul se sprijinea

⁹⁸ Arh. C.C. al P.C.R., *Iond 1*, anul 1939, Unitatea de păstrare nr. 24

⁹⁹ *Idem*, *Iond 10*, anul 1939, Unitatea de păstrare nr. 444

¹⁰⁰ *Ibidem*, anul 1939, Unitatea de păstrare nr. 445

¹⁰¹ *Ibidem*, anul 1939, Unitatea de păstrare nr. 444

în acțiunea sa de mobilizare a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, într-un front comun de luptă împotriva pericolului comun, fascismul. Prestigiul câștigat de partid, ca urmare a consecvenței sale în apărarea intereselor minorităților, i-a permis să recunoască și greșelile săvârșite, cum era cazul cu teza susținută referitor la lupta „pentru dreptul de autodeterminare dusă pînă la desbinare”, arătînd acum că „acest drept de autodeterminare nu poate să aibă ca scop separarea unguirilor din Ardeal și despărțirea Ardealului de România. Ruptura aceasta v-ar alunga — spunea manifestul — în jugul lui Hitler, la fel ca și pe poporul cehoslovac”¹⁰². Manifestul sublinia ca o concluzie: „Dreptul de autodeterminare dictează un singur lucru. Lupta comună împotriva dușmanului comun al popoarelor mici contra imperialismului hitlerist, care tinde spre bazinul dunărean, care amenință atît Ungaria, cît și România. Să nu alegeți acest jug, ale cărui stafii deja de secole de-a rîndul umblă pe aici, ci alegeți fericirea comună româno-maghiară, independența și lupta comună contra asupririi interne și externe”¹⁰³. Patriotismul comuniștilor își avea împlîntate adînc rădăcinile sale în cunoașterea trecutului istoric de convietuire seculară frățească a poporului român și a naționalităților conlocuitoare, de luptă comună care caracterizează acest trecut și în care Partidul Comunist Român vedea și garanția unui viitor fericit.

Propagarea tradițiilor de luptă ale proletariatului, care vor contribui la așezarea pe baze tot mai solide a activității revoluționare a Partidului Comunist Român, a creat terenul și pentru o rezistență mai hotărîtă a maselor împotriva fascizării țării. Comemorînd în 1944 eroicele lupte din 1933 ale muncitorimii ceferiste, despre care un material intitulat *Luptele din februarie 1933 și actualitatea lor*, afirma că „au înscris una din cele mai glorioase pagini în istoria mișcării muncitorești din România”, partidul sublinia: „Ele constituie în același timp un bogat izvor de învățăminte, din care muncitorimea și toate organizațiile ei pot scoate un material veșnic nou și de imediată întrebuințare”¹⁰⁴. Apreciînd, în funcție de sarcinile și situația schimbată căreia trebuia să-i facă față proletariatul și partidul comunist, că pericolul pentru țară și poporul român era tot atît de grav ca și în 1933, în material se afirma că „experiențele revoluționare pe care le închid luptele muncitorimii ceferiste își pot găsi... o aplicare imediată mai ales în momentul și împrejurările de față”. Pornind de la aceste considerente, Partidul Comunist Român ajunge la concluzia că: „Februarie 1933 trebuie deci popularizat și învățămintele lui trecute în bagajul ideologic și politic, nu numai a fiecărui membru de partid, dar chiar al fiecărui muncitor”¹⁰⁵. În acest scop se insista pe rememorarea evenimentelor din 1933,

¹⁰² *Ibidem*

¹⁰³ *Ibidem*

¹⁰⁴ *Idem, fond 1, anul 1940, Unitatea de păstrare nr. 16*

¹⁰⁵ *Ibidem*

asupra metodelor de luptă folosite, a caracterului organizat și mai ales politic pe care l-au avut luptele din 1933, a căror experiență „trebuie pusă în centrul muncii noastre politice — cum spunea materialul amintit — găsimu-și și astăzi o cit mai justă și completă aplicare”¹⁰⁶.

Exprimînd hotărîrea de nezdruincinat a comuniștilor, a tuturor patrioților în fața pericolului iminent al cotropirii fasciste, Comitetul regional pentru Ardeal și Banat al P.C.R., într-un manifest din luna mai 1940 sublinia că la întrebarea „Să fim robi sau liberi?”, oamenii muncii români sau de altă naționalitate, dacă vor să fie „credincioși tradițiilor revoluționare”, nu pot avea decît un singur răspuns: „Nu vom robi și pe mai de parte!” și astfel forțele patriotice unite „în front comun popular, sub conducerea Partidului Comunist Român, va înfrînge și zdrobi politica arbitrară a capitaliștilor și moșierilor...”¹⁰⁷. Era răspunsul patriotic hotărît al maselor față de politica de cedare a guvernanților români în fața pretențiilor hitleriste.

Amenințarea directă, care plana asupra integrității teritoriale a țării, prin sprijinirea de către Germania hitleristă și Italia fascistă a pretențiilor Ungariei horthiste, făcea ca în centrul activității de propagandă a Partidului Comunist Român să stea în acea vreme demascarea acestor manevre ale fascismului internațional și intern și propagarea tradițiilor glorioase de luptă pentru eliberarea socială și națională din trecutul istoric al Transilvaniei. Militînd pentru unitatea tuturor asupriților, indiferent de naționalitate, în lupta împotriva asupritorilor comuni, un manifest al Comitetului teritorial din Ardeal și Banat al P.C.R., aducea în fața contemporanilor trecutul istoric, care demonstra că populația din Ardeal avea „o soartă comună de sute de ani” și că asupritorii de orice naționalitate s-au înțeles între ei ori de cîte ori era vorba de a introduce „sclavia” lor: „Așa a fost în 1437 în revoluția țărănească de la Bobîlna. Așa a fost în revoluția lui Doja. Așa a fost în revoluția lui Horea, Cloșca și Crișan”, ca și în 1848, cînd clasele dominante au pactizat cu „reacțiunea țaristă și austriacă”¹⁰⁸. Masele populare erau chemate să urmeze exemplul istoriei și să se ridice la „luptă comună revoluționară”, de astă dată împotriva pericolului hitlerist.

De asemenea, un alt manifest al Comitetului regional din Ținutul Someș al P.C.R., pornind de la o comparație cu trecutul, demasca pericolul iminent al agresiunii fasciste pentru dezmembrarea României: „Urmașii călăilor lui Doja și Horea ce asupresc azi poporul din Ungaria își pregătesc colții pentru o bună pradă ce ar fi Ardealul. Deja se tirguiesc pentru poziții și pentru răpirea pămîntului de la țărani”¹⁰⁹. Manifestul se încheia cu o vibrantă chemare la rezistență împotriva acestui pericol: „Urmași ai lui Horea și Doja! Nu uitați învățămintele din trecut.

¹⁰⁶ *Ibidem*

¹⁰⁷ *Idem*, *Iond 10*, anul 1940, Unitatea de păstrare nr. 458

¹⁰⁸ *Ibidem*, anul 1940, Unitatea de păstrare nr. 468

¹⁰⁹ *Ibidem*, Unitatea de păstrare nr. 469

încă în 1848 popoarele din Ardeal au luptat împreună pentru egalitate, dreptate și libertate. Numai boierimea și popii au asmuțit națiile la ură și la măcel, pe unii contra altora... Nu voim un nou măcel din care să profite iarăși domnii"¹¹⁰. Considerînd că „soarta nu o pot hotărî două guverne reacționare”, manifestul chema masele populare să-și făurească singure viitorul.

Pornind de la aceeași experiență a anului 1848, cînd „a fost anexat Ardealul la Ungaria fără consultarea poporului ardelean” un manifest al Comitetului regional din Cluj al P.C.R., atenționa masele că asupritorii interni și dușmanii externi uneltesc din nou asupra soartei lor fără a le consulta. Chemînd masele să urmeze exemplul înaintașilor, manifestul le adresa un vibrant apel în acest sens: „Strămoșii noștri au luptat uniți ca frații în decursul veacurilor, cu coasă și săcuri în contra magnașilor și asupritorilor de orice nație ar fi fost ei. Soarta noastră să fie de astă dată hotărîtă de noi. Avem în fața noastră făclii conducătoare pe Horea, Doja, Avram Iancu și Bem! La luptă!”¹¹¹. Sînt personalități din trecutul istoric al Transilvaniei, care au știut să îmbine armonios în lupta lor dezideratele sociale cu cele naționale, constituind astfel un exemplu de urmat pentru contemporani într-o perioadă în care fascismul căuta să dezbinе poporul român și naționalitățile conlocuitoare pentru a le putea subjuga și a transforma țara într-o colonie a imperialismului hitlerist.

Sub influența educației revoluționare desfășurată cu asiduitate de către Partidul Comunist Român, masele populare din țara noastră au fost pregătite să facă față agresiunii fasciste. Cercurile conducătoare însă, în frunte cu Carol al II-lea, nu numai că nu au reușit să-și unească ele însele eforturile pentru preîntîmpinarea pericolului fascist, dar nici măcar n-au manifestat intenția de a căuta sprijin în masele populare; dimpotrivă dictatura regală a lipsit poporul pînă și de drepturile și libertățile constituționale burgheze. Refuzînd să revină la regimul parlamentar, Carol al II-lea a respins colaborarea pînă și cu oamenii politici burghezi mai clarvăzători. Adăugîndu-se la toate acestea și eșecul strădaniilor guvernanților români de consolidare a alianțelor tradiționale și de asigurare a unui sprijin din partea puterilor occidentale, în condițiile în care politica müncheneză a acestora de cedare în fața agresorului a dus la izbucnirea celui de al doilea război mondial, situația României s-a agravat la maximum. Sub presiunile directe ale Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, țara noastră, s-a văzut nevoită să accepte dictatul de la Viena, prin care a fost încălcată deschis independența și suveranitatea statului român, iar teritoriul său trunchiat. În aceste condiții n-a putut fi fructificată hotărîrea de luptă a maselor, pentru care a militat Partidul Comunist Român în toți anii premergători.

¹¹⁰ *Ibidem*

¹¹¹ *Ibidem*, Unitatea de păstrare nr. 465

În pofida acestor condiții vitrege, masele populare, muncitori, țărani, intelectuali, soldați și ofițeri ai armatei române, și-au exprimat protestul lor prin manifestații și demonstrații impresionante pe întreg cuprinsul țării, arătându-se gata de a-și sacrifica viața pentru apărarea patriei s-au dovedit astfel a fi demni de trecutul glorios de luptă al poporului pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării. Expri-mînd justele acestui protest, motivat de istorie, al poporului român împotriva dictatului nedrept de la Viena, scriitorul Zaharia Stancu afirma într-unul din articolele sale¹¹² că toate forțele politice ale popo-rului nostru aveau o singură convingere, aceea că: „Ardealul s-a alipit la patria mamă pentru totdeauna. După suferințe milenare, prin jertfa a opt sute de mii de soldați căzuți pentru patrie, s-a ajuns la întregire”. Făcînd apel la trecutul istoric, autorul demonstra ascendentul moral al poporului român, care în decursul existenței sale n-a asuprit alte po-poare și teritorii străine: „În tot decursul existenței neamului românesc n-au rîvnit pămînturi străine. Voievozii noștri din trecut și strămoșii noștri s-au luptat numai pentru menținerea neamului românesc, nici-odată pentru a ridica libertățile altor neamuri, niciodată pentru a intra în stăpînirea pămînturilor altor neamuri”.

Educați în spiritul acestor tradiții nobile, reprezentanții de frunte ai forțelor progresiste, din rîndurile cărora făcea parte și Zaharia Stancu, manifestau aceeași înțelegere și față de poporul maghiar: „Noi știm, — și o știu și alții, că nu poporul maghiar este revizionist, ci că revizionistă este numai clasa conducătoare ungurească, compusă din marii bogătași, din mari stăpînitori de pămînturi, pe care țăranii ma-ghiari rotesc din zori pînă în noapte ca și străbunii lor din evul mediu”.

Bazat pe asemenea argumente de odin istoric, care demonstau că românii nu au sub stăpînirea lor „decît pămînt românesc”, că „Ardealul este românesc și trebuie să rămînă românesc”, Zaharia Stancu ajungea la concluzii patriotice mobilizatoare: „Pentru apărarea Ardealului cîș-tigat cu opt sute de mii de morminte, nici o jertfă nouă, ori cît de uriașă, nu ni se pare zadarnică”. Este expresia înaltei conștiințe patrio-tice a poporului muncitor, pentru care partidul comunist a desfășurat o activitate susținută, înfruntînd măsurile represive ale guvernărilor.

Carol al II-lea și guvernul său n-au ținut însă cont de hotărîrea de luptă a poporului muncitor pentru apărarea integrității teritoriale și a suveranității patriei. Chiar și cei mai lucizi oameni politici burghezi ai vremii s-au mărginit doar la proteste sterile împotriva dictatului de la Viena, fără a încerca să ridice poporul român într-un front unic na-țional pentru apărarea cu arma în mînă a ceea ce înaintașii au cucerit cu prețul vieții lor.

Odată cu abdicarea regelui Carol al II-lea în favoarea fiului său Mihai și instaurarea, la 6 septembrie 1940, a dictaturii legionare-anto-

¹¹² Azi, 1940, nr. 78 (1 septembrie); cf. Titu Georgescu, *op. cit.*, p. 207—208

nesciene poporul român a fost predat și subordonat intereselor Germaniei hitleriste. A început astfel una din cele mai întunecate perioade din zbuciumata istorie a poporului nostru.

Partidul Comunist Român, profund atașat idealurilor de libertate, independență națională și progres social, a rămas însă la postul său de luptă. Înfruntând cea mai cruntă prigoană, comuniștii au ținut sus steagul de luptă al înaintașilor, manifestându-se în continuare ca principala forță politică antifascistă din România. Tradițiile istorice, factor educativ important în activitatea de până atunci a partidului, au creat un teren favorabil acțiunii sale de organizare și înmănunchiere a luturilor forțelor patriotice într-un front comun de rezistență antifascistă, pentru apărarea ființei naționale a poporului și zdrobirea celor mai reacționare forțe din societatea românească, grupate sub dictatura militaro-fascistă antonesciană.

Nepopulară, lipsită de o bază politică internă, această dictatură a recurs deschis la sprijinul trupelor hitleriste, aduse în țară încă în luna octombrie 1940. În aceste condiții, Partidul Comunist Român și-a îndreptat atenția și ascuțișul luptei revoluționare deopotrivă contra dictaturii militaro-fasciste ca și a susținătorilor acesteia, ocupanții hitleriști. În manifestul Comitetului regional Timiș al P.C.R., care analiza situația creată după instaurarea dictaturii militare-fasciste și sprijinul pe care aceasta l-a găsit la trupele hitleriste, se face apel la experiența pe care poporul nostru a avut-o cu trupele germane în timpul primului război mondial: „Știm din experiența războiului imperialist trecut ce înseamnă această armată de ocupație. Și azi este vie amintirea jefuirii (până la) oase a României”¹¹³. Același argument, menit să facă să crească ura legitimă a poporului român împotriva ocupanților fasciști, a fost invocat și de un alt manifest, lansat de Comitetul regional bănățean al P.C.R. cu prilejul zilei de 7 noiembrie 1940, care sublinia caracterul de ocupație pe care-l aveau trupele germane aduse în țară, ori poporul român — spunea manifestul — știa din experiența trecutului „ce însemna această armată care ne ocupă țara: jefuirea completă a țării”¹¹⁴. În numele acestui trecut și pentru apărarea viitorului țării și poporului român, partidul comunist chema toate forțele patriotice să-și unească puterile pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și alungarea cotropitorilor hitleriști din țară.

Chemat, prin poziția sa consecvent revoluționară, să înglobeze în activitatea sa și să-și însușească nu numai idealurile și năzuințele fundamentale ale maselor populare, dar să apere și interesele lor de fiecare zi, Partidul Comunist Român și-a demonstrat capacitatea sa de conducător și organizator al luptei complexe a maselor muncitoare din țara noastră. În plin regim de dictatură fascistă, care a dus până la extrem măsurile represive împotriva maselor muncitoare, un manifest co-

¹¹³ Arh. C.C. al P.C.R., *fondul 11*, anul 1940, Unitatea de păstrare nr. 160

¹¹⁴ Idem, *fondul 11*, anul 1940, Unitatea de păstrare nr. 178

munist, lansat cu prilejul împlinirii a 22 de ani de la luptele din 13 decembrie 1918, reamintea maselor politica singeroasă antimuncitorească a guvernanților, considerînd că aceasta trebuie să fie un îndemn la organizarea rezistenței antiguvernamentale: „Sîngele celor mai buni fii ai noștri, sîngele adevăraților luptători ai poporului, vă cheamă la luptă”¹¹⁵. Manifestul de încheia cu un apel ca în ziua de 13 decembrie, în fabrici, uzine, la sate, în cazărmi, toți oamenii muncii „uniți în front unic” să pretindă drepturile și libertățile democratice răpite¹¹⁶.

Înfruntînd teroarea fascistă, militanții comuniști de pe întreg cuprinsul țării s-au străduit să țină mereu sus steagul luptei pentru libertate și dreptate, folosind orice prilej pentru a propaga în rîndurile maselor momentele cele mai semnificative și învățămintele din trecutul glorios de luptă al poporului. De acest lucru era conștient fiecare membru al partidului, din primele zile ale înrolării sale în mișcarea comunistă. Așa, de exemplu, Justin Georgescu, din momentul în care a intrat în 1941 la universitate și s-a încadrat în activitatea revoluționară de aici, a organizat numeroase acțiuni patriotice, antifasciste, în cadrul cărora au fost evocate pagini semnificative din istoria patriei referitoare la lupta seculară a poporului român contra cotorpitorilor, faptele de eroism ale ostașilor români în războiul de independență, în bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz¹¹⁷.

O activitate similară, care continua linia Partidului Comunist Român, au desfășurat și comuniștii din teritoriile românești ce au căzut sub ocupație horthistă, cultivînd tradițiile istorice progresiste menite să consolideze activitatea revoluționară antifascistă. Astfel, Józsa Béla, membru al Comitetului regional al partidului comunist, a sprijinit înființarea la Cluj în februarie 1941 de către activiștii Madosz-ului a „Comitetului permanent de la 15 martie”. Acest comitet a și organizat la 15 martie 1941 o întrunire la Casa universitarilor din Cluj pentru comemorarea revoluției din 1848—1849, întrunire care s-a transformat într-o puternică manifestație împotriva fascismului, a politicii de cotorpire imperialistă, pentru pace, libertăți democratice și solidaritate frățească cu masele populare românești persecutate de autoritățile horthiste¹¹⁸. Această demonstrație a avut un larg ecou în rîndurile populației din nordul Transilvaniei, stimulînd spiritul de rezistență antifascistă al acesteia.

Chemat să dea răspuns problemelor ridicate de situația istorică nouă, tot mai amenințătoare pentru însăși ființa și existența națională a țării și poporului român, Partidului Comunist Român a analizat și generalizat teoretic și a valorificat întreaga experiență acumulată de prole-

¹¹⁵ *Ibidem*, Unitatea de păstrare nr. 476

¹¹⁶ *Ibidem*

¹¹⁷ *Analele de istorie*, 1972, nr. 1, p. 51

¹¹⁸ L. Bányai, *P.C.R. în fruntea luptei comune a oamenilor muncii români și maghiari împotriva dictaturii militaro-fasciste și cotorpirii horthyste. Madosz-ul în anii 1940—1944*, în *Anale de istorie*, 1971, nr. 1, p. 32

tariat pînă la acea dată de mișcarea democratică din țara noastră, elaborind pe această bază istorica *Platformă-program*, menită să contribuie la concentrarea tuturor forțelor patriotice, antifasciste din rîndurile poporului român.

Analizînd condițiile de luptă a poporului român pentru libertatea și independența sa națională și trasînd sarcinile ce reveneau comuniștilor în cadrul acestei lupte, Partidul Comunist Român a apreciat că un rol important în mobilizarea maselor și însușirea de către acestea a țărilor politicii partidului îl avea popularizarea tradițiilor istorice progresiste. Atrăgînd atenția asupra acestui fapt în indicațiile asupra răspîndirii ideilor cuprinse în *Platforma-program*, partidul spunea: „Comuniștii trebuie să lege popularizarea Platformei cu popularizarea tradițiilor de luptă pentru dezrobirea poporului român, împotriva imperialismului german din veacurile XVII, XVIII, XIX și din timpul războiului din 1916—18”¹¹⁹.

Partidul Comunist Român era conștient că trecutul istoric, cu toate învățămintele sale, stimula mîndria națională, constituind astfel un prețios ajutor în trezirea conștiințelor și un factor indispensabil în lupta politică și socială de rezistență antifascistă. *România Liberă*, organul forțelor patriotice din Banat, apreciind rolul mobilizator al tradițiilor istorice, afirma în legătură cu acțiunea unor tineri bănățeni, care s-au înrolat în mișcarea de patizani jugoslavă, că aceștia au preferat, decît „să fie luați și jertfiți ca niște vite în abatorul lui Hitler”, să ia „mai bine drumul haiduciei strămoșești” și să grăbească „biriunța popoarelor subjugate, luptînd ca oameni liberi și mîndri alături de ceilalți partizani balcanici”¹²⁰. Pornind de la acest exemplu, *România Liberă* din Banat s-a adresat soldaților cu îndemnul patriotic: „Fiți demni de numele de Român, de amintirea atîtor generații românești, care au știut să-și apere libertatea față de cotropitori!”¹²¹. Toți patrioții, soldați sau civili, erau îndemnați să lovească în „nemți asupritori” ori unde și ori cum pureau.

Văzînd în mișcarea de rezistență antifascistă continuarea tradițiilor revoluționare care au stat la baza făuririi României moderne, a cărei existență era acum amenințată de fascism, de cotropitorii hitleriști, forțele patriotice, în frunte cu comuniștii, au acordat o atenție deosebită comemorării zilei de 24 ianuarie. Sub titlul *24 ianuarie 1859 — 24 ianuarie 1942, România Liberă* (Banat), pornind de la constatarea că această zi a însemnat în „istoria luptelor poporului român pentru libertate și independență . . . o mare piatră de hotar”, sublinia semnificația ei deosebită în împrejurările subordonării țării, de către dictatura militaro-fascistă, Germaniei hitleriste: „Astăzi, în împrejurările cotropirii țării de asupritorii germani, cînd libertatea noastră națională și indepen-

¹¹⁹ Arh. C.C. al P.C.R., *fondul 1*, anul 1941, Unitatea de păstrare nr. 24

¹²⁰ *România Liberă* (Banat), 1942, nr. 1 (1 ian.)

¹²¹ *Ibidem*

dența țării e slăvită și călcată în picioare..., cînd hitlerismul singeros și banda lui de trădători pămînteni ai țării, în frunte cu Antonescu..., ne lipsește de orice drepturi, ne jefuiește avulul național, ne infomează și ne măcelărește într-un război criminal, străin de interesele neamului — sfînta și tradiționala zi de 24 Ianuarie, reactualizînd scumpe datine și învățăminte de luptă, este un îndreptar simbolic... un îndemn la *unirea tuturor forțelor patriotice* din România înrobîtă de fascismul german, într-un *front unic național* al poporului pentru zdrobirea și alungarea cotropitorilor străini, pentru făurirea unei Români libere și independente"¹²². Pe baza acestor învățăminte ale istoriei și a analizei lemeinice a situației din țară în acele momente, forțele patriotice apreciau că „drumul eliberării naționale, drumul cîștigării independenței țării” nu poate fi altul decît cel al „luptelor naționale ce au pregătît ziua de 24 ianuarie 1859”, adică drumul „unirii tuturor forțelor patriotice ale țării într-un front unic național” pentru alungarea cotropitorilor hitleriști, răsturnarea dictaturii fasciste antonesciene și „însăunarea unui guvern de eliberare și neatrîinare națională cu participarea tuturor forțelor patriotice ale țării”¹²³.

Militînd pentru unirea tuturor forțelor patriotice într-un front național unic antifascist, Partidul Comunist Român n-a pierdut din vedere nici în acele momente grele, de dezlănțuire a unei politici de ură și dezbînări naționale, care caracteriza orice regim fascist, să facă apel la unirea tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Un manifest al Comitetului regional Banat al P.C.R., pornind de la necesitatea obiectivă a unirii maselor populare din Ardeal și Banat, fără deosebire de naționalitate, împotriva „asupritorilor comuni”, fundamenta aceasta și prin trecutul istoric al acestor provincii românești: „Aceasta ne învață pilda glorioșilor noștri înaintași, care au luptat în decursul istoriei umăr la umăr împotriva năvălitorilor turci, austrieci și germani, pentru libertatea popoarelor noastre”¹²⁴. Apelul cu care se încheia acest manifest, pentru ridicarea întregului popor, a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebiri de naționalitate, la o luptă hotărîtă împotriva intențiilor guvernului fascist de mobilizare generală „la porunca lui Hitler”, ceea ce ar fi însemnat „pieirea totală a tuturor”, era pătruns de un patos patriotic pe care i-l dădea și referirile la trecutul glorios al înaintașilor: „Pămîntul Ardealului și Banatului a fost udat timp de veacuri de sîngele neamurilor lui Horea, Cloșca și Doja în lupta de eliberare comună de sub jugul tiraniei. Nu ne putem renega trecutul!”¹²⁵.

Dînd glas tradițiilor glorioase de luptă ale poporului nostru pentru apărarea gliei străbune împotriva cotropitorilor străini, Partidul Comunist Român a reușit să unească treptat în jurul și sub conducerea sa

¹²² *Ibidem*, 1942, nr. 2 (24 ian.)

¹²³ *Ibidem*

¹²⁴ Arh. I.S.I.S.P., cota A XXVII — 21, anul 1943, Inv. nr. 1642

¹²⁵ *Ibidem*

cele mai largi forțe democratice și patriotice, afirmându-se ca un catalizator al voinței și intereselor poporului român. Organizator curajos și priceput al rezistenței antifasciste din România, Partidul Comunist Român, căruia istoria i-a încredințat misiunea de a răspunde de destinele țării și poporului nostru în cele mai grele clipe ale sale, misiune garantată de înțelega sa activitate revoluționară de pînă atunci, s-a dovedit o forță de neînvins. Această invincibilitate izvoră din faptul că era partidul celei mai revoluționare clase a societății românești, proletariatul, continuatorul unui trecut de veacuri, cu tot ce au adunat ele ca răspundere și înțelepciune, tărie și învățăminte.

Sintetizînd experiența de două decenii de existență a partidului comunist și insistînd asupra legăturii indisolubile pe care acesta o avea cu proletariatul și masele largi populare, o circulară *Pentru toți membrii de partid ai organizației din Brașov* sublinia: „Țăria partidului nostru constă în aceea că făcînd parte integrantă din clasa muncitoare, că viața și victoria lui fiind viața și victoria clasei, el nu numai că nu încercă să oprească cu forța mersul evenimentelor istorice spre societatea liberă de mîine, dimpotrivă, chiar el merge împingînd înainte cu forța de titan (forța clasei muncitoare) însăși desfășurarea acestor evenimente”¹²⁶. Reprezentînd în societatea românească forța politică ce întruchipa însuși mersul istoric, Partidului Comunist Român îi revenea rolul de conducător al națiunii române pentru a ieși din impasul în care o adusese dictatura militaro-fascistă. Pe baza cunoașterii adînci a realităților din țară și a evoluției evenimentelor internaționale, a situației de pe front, Partidul Comunist Român a putut trece la elaborarea planului concret de răsturnare a dictaturii militaro-fasciste și de eliberare a țării de cîmpitorii hitleriști.

În cadrul acestei acțiuni de importanță vitală pentru destinele poporului român, organizarea unor formațiuni patriotice de luptă înarmate ale proletariatului, care ocupa un loc central în strategia partidului comunist s-a făcut mergîndu-se pe calea indicată și de experiența istorică a poporului nostru. „Tradițiile noastre istorice cele mai sfinte — spunea un apel publicat în *România Liberă* din Banat — ne învață că, dacă e nevoie, trebuie să cucerim libertatea noastră cu arma în mînă. Lupta de eliberare de astăzi a poporului țării (noastre) este de o importanță mai mare decît orice altă luptă de eliberare națională din trecutul nostru”¹²⁷. Analizînd situația gravă creată de ocupația hitleristă, care amenința însăși existența poporului nostru, apelul chema pe toți locuitorii Banatului să urmeze calea strămoșească, ridicîndu-se la luptă uniți și cu arma în mînă.

Începutul anului, care avea să aducă sfîrșitul celei mai întunecate pagini din istoria zbuciumată a poporului nostru, istoricul an 1944, a găsit națiunea română în febra pregătirii ultimului asalt împotriva dic-

¹²⁶ Arh. C.C. al P.C.R., *Iondul 10*, anul 1942, Unitatea de păstrare nr. 630

¹²⁷ *România Liberă* (Banat), 1943, nr. 11 (oct.)

taturii militaro-fasciste și a sprijinitorilor acesteia, armatele hitleriste. În această înclăștare pe viață și pe moarte, forțele rezistenței antifasciste erau înflăcărate de tradițiile glorioase ale înaintașilor, în numele cărora Partidul Comunist Român chema poporul la lupta decisivă. Cu ocazia zilei de 24 ianuarie 1944, zi care reprezenta un „simbol al unității naționale” și care constituia un „prilej de hotărâri și acțiuni patriotice”, — cum o caracteriza un manifest comunist —, partidul aprecia că și atunci, ca și în 1859, era în joc însăși „existența noastră națională, unitatea noastră ca neam, libertatea noastră ca popor”¹²⁸. Pornind de la această paralelă între trecutul istoric și prezentul pe care-l trăia poporul nostru în acele zile, Partidul Comunist Român a tras concluzii mobilizatoare, prin care arăta maselor: „Problema existenței libertății și unității noastre este deci pe primul plan al preocupărilor politice actuale și de atitudinea noastră față de ea depinde soluționarea ei fericită și salvarea noastră”¹²⁹. Este o dovadă clară a responsabilității istorice cu care partidul privea soarta țării și poporului din rîndul căruia făcea parte cu toate fibrele sale.

Analizînd evenimentele care au avut loc în 1859, partidul a subliniat existența unei voinți unanime a poporului pentru unire, cit și faptul că cele cîteva cozi de topor din rîndul claselor dominante, care au vrut „să se pună în calea realizărilor naționale... au fost înăbușiți și măturați de mișcarea spre unire a poporului”¹³⁰. Era o apreciere deosebit de semnificativă pentru lipsa de popularitate a dictaturii militaro-fasciste în rîndurile poporului nostru. În același timp partidul nu uită să sublinieze, pentru a accentua spiritul antihitlerist al maselor, poziția dușmănoasă din 1859 a Germaniei și a Imperiului habsburgic față de năzuințele legitime spre unire ale poporului român: „Atunci, ca totdeauna în cursul istoriei noastre, ne-a fost dușman imperialismul germano-habsburgic, opunîndu-se unirii, iar sprijiniți am fost de Franța prietenă”¹³¹.

Trăgînd învățămintele care se impuneau din analiza acestui eveniment de seamă din trecutul istoric al poporului român, Partidul Comunist Român opunea marelui acestuia, politica dictaturii militaro-fasciste prin care țara a fost împinsă „alături de dușmanii ei cei mai neîmpăcați”, cei care au impus și dictatul de la Viena, care „ne-a sfîrșit țara și ne-a sfîrșit neamul”, nimicind „floarea națiunii” într-un război criminal. Partidul aprecia că toate acestea impuneau ca o datorie patriotică pentru toți cetățenii țării să „realizeze din nou și neîntîrziat solidaritatea deplină românească, spre a asigura țării libertatea și nației viitorul”. În consecință, Partidul Comunist Român aprecia că ziua de 24 ianuarie 1944 trebuia „să fie un moment de sguđuire a conștiinței

¹²⁸ Arh. C.C. al P.C.R., *Iondul 1*, anul 1944, Unitatea de păstrare nr. 9

¹²⁹ *Ibidem*

¹³⁰ *Ibidem*

¹³¹ *Ibidem*

noastre naționale, de înfrățire a tuturor inimilor românești, de unire a tuturor forțelor sociale, pentru a da poporului încrederea în sine și în dreptatea cauzei sale, pe care nu o va putea câștiga decît prin acțiunea hotărîtoare și neînduplecată împotriva dușmanului de totdeauna, imperialismul hrăpăreț german, și contra trădătorilor de neam în slujba lui"¹³².

Aplicînd o tactică elastică, ancorată adînc în realitățile și istoria țării noastre, Partidul Comunist Român adresa apelurile sale tuturor cetățenilor patriei, îndrumîndu-i să impună guvernanților reîntoarcerea țării alături de aliații ei tradiționali: „Intelectuali și muncitori, militari și civil, industriași și negustori, ardeleni, regăteni, bănățeni, să ne unim cu toții într-o sforțare supremă, pentru a scăpa țara de cîmpirea nemțească și a o așeza alături de aliații ei firești, cu care am luptat cîot la cîot în 1916—1918, împotriva cîotpirei germane și alături de cari o vom reface din nou și consolida pentru totdeauna. Aceasta este chemarea lui 24 ianuarie 1944, scoasă din semnificația sforțărilor cînstite și hotărîte ale luptătorilor patrioți de la 1859. La luptă deci, uniți pentru eliberarea Patriei de cîntopitorii nemți și de trădătorii dinăuntru"¹³³.

Cu ocazia aniversării în 1944 a luptelor ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933, C. C. al Partidului Comunist Român a adresat un manifest către toți muncitorii din țară, exprimînd întoarcerea gîndului și a recunoștinței întregului popor muncitor spre luptătorii ceferiști, „care și-au vîrsat sîngele pentru dreapta noastră cauză”, chema clasa muncitoare să se ridice și să ridice poporul la luptă în numele acestor eroi „pentru a zdrobi hidra condusă de Hitler și sluga lui, Antonescu. Azi este ziua cînd trebuie să trecem la fapte"¹³⁴.

Animați de un înflăcărat patriotism, comuniștii au reușit să dea un conținut mai bogat și au făcut să rodească din plin învățămintele tradițiilor seculare de luptă ale înaintașilor cu dagoste de patrie, ale neînfrișcărilor conducători ai răscoalelor și mișcărilor populare. Tradițiile istorice au devenit pentru Partidul Comunist Român și membrii săi o armă spirituală care chema și îndemna la acțiune și, așa cum sublinia un manifest din iulie 1944 al Comitetului bănățean de luptă patriotică, nu pușini au fost cei care, „în fața iminentei catastrofe naționale”, animați de „dragostea lor nemărginită față de poporul nostru și ură neîmpăcată față de cîntopitorii nemți, au trecut în munți cu arma în mînă pentru adevărata apărare a gliei străbune, dovedind în fața lumii civilizate că merităm să trăim ca națiune"¹³⁵. Chemările patriotice ale Partidului Comunist Român au avut deci un ecou profund în rîndurile masei populare, au produs o răscolire profundă în rîndurile lor, contribuind la consolidarea mișcării de rezistență antifascistă din România.

¹³² *Ibidem*

¹³³ *Ibidem*

¹³⁴ *Ibidem*, anul 1944, Unitatea de păstrare nr. 18

¹³⁵ Arh. I.S.I.S.P., cota AK XXVIII — 11, anul 1943, Inv. nr. 1178

Mișcarea de rezistență antifascistă din țara noastră, care a culminat cu insurecția națională armată din august 1944, a preluat întreaga tradiție revoluționară a poporului nostru, ceea ce a permis ca stindardul preluat să fie înălțat victorios pe culmile revoluției și ale construirii noii orînduiri socialiste pe meleagurile României. Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, situează evenimentele din vara anului 1944 la loc de frunte în lupta poporului român, a forțelor progresiste și revoluționare, a clasei muncitoare și a Partidului Comunist Român pentru libertate socială și națională. Pe această bază apreciază că: „*Epoca ce a urmat a marcat începutul unei noi istorii a patriei noastre — istoria împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională, pentru care au luptat nenumărate generații de înaintași, a cuceririi depline a independenței naționale a României, a dreptului sacru al poporului român de a fi stăpîn în propria sa țară*”¹³⁶. Partidul Comunist Român s-a dovedit astfel un demn urmaș al tuturor luptătorilor pentru cauza eliberării și propășirii poporului din zbuciumata istorie a țării noastre.

Marile prefaceri politice, social-economice și spirituale obținute de poporul român sub conducerea încercată a Partidului Comunist Român — pe drumul deschis de victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din vara anului 1944 — stau la temelia înfloririi și dezvoltării multilaterale a națiunii socialiste române de azi, care a preluat și îmbogățit virtuțile ce și le-a dăltuit de-a lungul secolelor poporul nostru.

Considerîndu-se, pe bună dreptate, continuatorul celor mai glorioase tradiții de luptă ale înaintașilor, care au trăit și muncit pe aceste străvechi meleaguri, luptînd pentru țara pe care o doreau întreagă și înfloritoare, Partidul Comunist Român s-a dovedit la înălțimea acestor tradiții. Întreaga sa politică și concepție, caracterizată prin unitatea deplină între vorbă și faptă, de-a lungul celor peste cincizeci de ani de existență, îndreptălesc partidul la titlul de forță politică conducătoare în stare să înfăptuiască toate țelurile luptei revoluționare.

Profesînd un ideal care nu era rupt de posibilitățile reale de înfăptuire ale fiecărui moment istoric, împlînat adînc în istoria țării și poporului nostru, Partidul Comunist Român a pornit în întreaga sa politică de la aprecierea lucidă a realității, propunînd soluții transformatoare, corespunzătoare năzuințelor întregului popor. În cele mai grele momente ale istoriei noastre, însușindu-și învățămintele trecutului glorios de luptă al poporului pe care-l iubea și cu care se identifica, Partidul Comunist Român nu numai că nu a putut fi înfrînt, dar a reușit să insuflă încredere întregului proletariat, tuturor oamenilor muncii, înfățișîndu-le în permanență perspectiva însuflețitoare a răsturnării de la

¹³⁶ Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism (Proiect), Editura politică, București, 1974, p. 33

putere a exploatatorilor, a transformării revoluționare a societății și făuririi unei vieți mai bune și mai fericite.

Cultivarea tradițiilor istorice a educat pe comuniști să aibă încredere în popor, le-a dezvoltat conștiința responsabilității în fața lui, trăsătură de bază care caracterizează întreaga lor acțiune. Aceasta a permis partidului să cunoască pulsul maselor, aspirațiile lor, să acționeze în consecință, devenind astfel nucleul în jurul căruia s-a polarizat de fiecare dată, tot mai larg și mai durabil, inițiativa istorică a maselor ca forță hotărâtoare a progresului.

Justețea și forța de influențare a politicii partidului, condiționate în mod hotărâtor de unitatea dintre partid și popor, de măsura în care politica partidului se contopește cu năzuințele și aspirațiile poporului, cu interesele naționale ale țării, demonstrează că Partidul Comunist Român este legal de tot ceea ce poporul a avut mai bun în istoria sa. Prin glorificarea eroismului legendar al strămoșilor și evocarea figurilor marilor creatori de valori spirituale, a figurilor de revoluționari care și-au pus întreaga viață în slujba libertății și independenței țării, a propășirii națiunii române, comuniștii se străduiau de fapt să dea răspuns în activitatea lor aspirațiilor spre progres a societății noastre, transformând tradițiile istorice într-un instrument al luptei proletariatului român pentru înfăptuirea năzuințelor seculare legitime de libertate și independență națională, de progres social și civilizație ale întregului popor.

Iată de ce generațiile de astăzi au deplina convingerea că numai sub conducerea partidului, prin valorificarea geniului creator al întregii națiuni, poporul nostru va dobîndi noi și noi succese pe calea dezvoltării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Garanția acestui viitor o constituie faptul, confirmat de întreaga dezvoltare istorică de la înființarea Partidului Comunist Român și pînă astăzi, că firul neîntrerupt al visurilor de libertate și fericire, făurite de cele mai luminate minți din rîndul înaintașilor, a trecut în epoca contemporană în mîinile unor demni urmași, comuniștii și partidul lor, care au țesut din el veșmîntul de glorie al României socialiste de azi, al cărei edificiu se înalță, pe poslamentul de granit al unei istorii milenare, mai mîndru și mai strălucitor decît oricînd.

Transformările înbitoare profunde, care au revoluționat întreaga noastră istorie, au creat condițiile și pentru o dezvoltare necunoscută a spiritualității românești. În procesul acestei dezvoltări impetuoase, în care se include și știința, o citadelă solidă o constituie și frontul istoriografiei noastre marxiste, adînc ancorată în politica partidului și statului de promovare a spiritualității socialiste în țara noastră. Astfel, istoria, care în tot decursul existenței și activității Partidului Comunist Român a fost pentru acesta un instrument redutabil de antrenare a conștiinței maselor în vederea atingerii obiectivelor de realizare a

progresului general al societății, și-a găsit astăzi locul binemeritat în opera marea de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate pe meleagurile României. Subliniind acest fapt, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „*Desigur, cunoașterea istoriei, prețuirea ei, constituie un important factor de educație, un izvor de învățăminte și, totodată, un îndemn de a face totul pentru a duce mai departe făclia civilizației materiale și spirituale, de a înălța tot mai mult edificiul socialismului și comunismului în România*”¹³⁷

Simbolizînd unitatea dialectică dintre trecutul, prezent și viitor, *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism* înmănușiază experiența trecutului cu gîndirea și acțiunea prezentului socialist. Aceasta este cea mai adîncă prețuire pe care Partidul Comunist Român, întregul nostru popor, o dă istoriei, din care generațiile de azi, ca și cele de ieri, își iau tol „ceea ce veacurile au adunat în ele pentru popor — răspundere și înțelepciune, tărie și învățăminte”¹³⁸.

DIE FORTSCHRITTLICHEN GESCHICHTSTRADITIONEN — IDEEN-UND LEHR — GUT DER RUMÄNISCHEN KOMUNISTISCHEN PARTEI

(Zusammenfassung)

Als Flagge der Arbeitsmassen im Kampf für soziale Befreiung, für Abschaffung einer ungerechten und ausbeutenden Gesellschaft, fand die Rumänische Kommunistische Partei in der Geschichte eine reichhaltige Ideen-und Lehrquelle zur Kenntnis der Gegenwart, der Wirklichkeiten, die sie zu ändern berufen war — Wirklichkeiten, dessen tiefe Wurzeln in einer glorreichen Vergangenheit des Kampfes des rumänischen Volkes für Freiheit und nationale Unabhängigkeit, für Fortschritt und Zivilisation verankert sind.

Scharfen Verfolgungs-und Unterjochungsbedingungen standhaltend, so wie äusseren Unannehmlichkeiten, aus der Existenzpraxis eines koordinierenden internationalen Forums entspringend, welche nicht immer die nationalen Bedingungen, in denen die Parteien ihre Tätigkeit entfalteten, kannte, gelang es der Rumänischen Kommunistischen Partei mit Klarheit die Realitäten des Landes zu bewerten und radikale Veränderungslösungen, die den Bestrebungen des ganzen Volkes entsprachen, zu finden.

Die Pflege der fortschrittlichen Geschichtstraditionen trug zur Erziehung der Kommunisten im Geiste des Volksvertrauens bei, entwickelte das Verantwortungsbewusstsein ihm gegenüber, die Vaterlandsliebe — die grundlegenden Charakteristik

¹³⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate* (martie 1972—decembrie 1972), Editura politică, București, 1973, p. 301

¹³⁸ Ion Popescu-Puțuri, Titu Georgescu, *Purtători de flămuri revoluționare*, Editura științifică, București, 1971, p. 5

aller von den Kommunisten unternommenen Aktionen. Die Bedeutung der Berufung auf die revolutionären Tatsachen und Ereignisse der geschichtlichen Vergangenheit, auf die Persönlichkeiten, die diese Vergangenheit vertreten haben, entsprang der geistvollen Perspektive des Absturzes der Ausbeuter und der Befreiung der Ausgebeuteten, Befreiung, die der tägliche Kampf der Partei garantierte.

Das Optimismus- und Vertrauensgefühl in die Zukunft des Arbeitervolkes des Vaterlandes, aus der Veranschaulichungstätigkeit der Vergangenheit des Volkskampfes entsprungen, hat Kraft und Mut, Opfergeist der Kommunisten in den schwersten Augenblicken der Geschichte und meist in dem Ringen auf Leben und Tod zwischen den gesunden Kräften der rumänischen Nation und dem grausamsten Feind, der Faschismus.

Als Fortsetzer der glorreichsten Traditionen der Vorläufer organisierte die Rumänische Kommunistische Partei den Resistez—Kampf des rumänischen Volkes gegen den Faschismus und sicherte den Sieg über ihn. Somit eröffnete es den Weg der Verwirklichung jener kühnen Träume der Vorfahren: soziale und nationale Freiheit, Souveränität und vollkommene Unabhängigkeit, das vielseitige Aufblühen der rumänischen Nation und des rumänischen Vaterlandes.

Durch dessen ganze Politik die vollkommene dialektische Einheit zwischen geschichtlicher Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft des Vaterlandes, die so klar im Programm der R.K.P. über den Aufbau der vielseitigen sozialistischen Gesellschaft und das Fortschreiten Rumäniens zum Kommunismus ausgedrückt, darstellend, bewies die Partei auf der Höhe der glorreichen Vergangenheit der Vorfahren zu sein, zeigte durch die Überzeugungskraft der Tatsachen, dass die Geschichte nicht nur eine Lehrquelle, ein wichtiger Erziehungsfaktor bedeute, sondern auch ein Ansporn, die Fackel der materiellen und geistigen Zivilisation auf diesen uralten rumänischen Genden immer höher zu erheben.